

subotičko dvojednik

Godina V. * Broj 96 * 20. rujna 1988. * Cijena 2 dinara

U povodu Dana grada

Priznanja „Počasni građanin Subotice” i „Pro urbe” Geza Kopunović, te János i Gábor Ladocki dobitnici su priznanja „Počasni građanin Subotice”, koje se u povodu Dana grada tradicionalno uručuju 1. rujna našim zaslužnim sugrađanima. Istim povodom priznanje „Pro urbe” dobili su akademska slikarica Ana Bukvić – Ivković, prof. dr. Setvan Vasiljev, D.D. „Fidelinka” i posthumno arhivist László Magyar. Uz prigodnu svečanost, nagrade i priznanja uručio je gradonačelnik József Kasza.

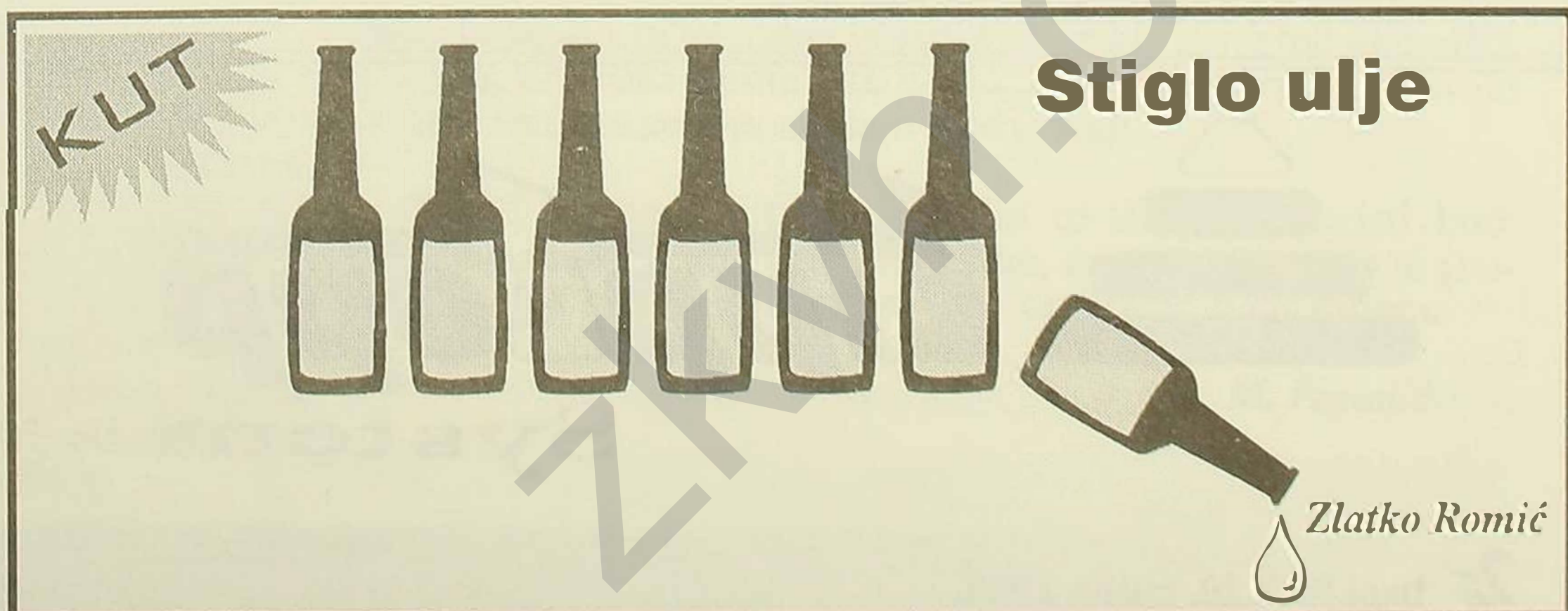
NEVOLJE RODILE

Jasno, mjesečni prekid u izlaženju „Žiga” nije izazvao nikakvu dodatnu pometnju. Naši ljudi, i ostatak svijeta, imaju dovoljno brige i bez nas.

Nastojali smo da u proteklom periodu, što znači za 5 godina izlaženja i 95 objavljenih brojeva, zadržimo ritam i kontinuitet. Nastojali smo, također, oblikovati u tom periodu prepoznatljivu ideju. Koliko smo u tomu uspješni, sud će donijeti drugi. Ipak, od samoga početka nismo oskudijevali u nevoljama. No, to nas nije mnogo brinulo. Bili smo jači od sebe samih. Smijemo reći da smo bili opasno zavisno-neovisni. Zavisni od briga, neovisni od vremena kojim se, na žalost, nećemo moći ponositi.

I onda, uvijek dođe nešto treće. Nešto, ako i nije jače, moćnije i od naših želja da redovito izlazimo. Prvo nas je, odlaskom iz Subotice, ujedno i napustila tehnička urednica li-

sta, potom je došlo do malog nesporazuma između glavnog i odgovornog urednika „Žiga” i osnivača lista. Na koncu, zakazala nam je i tehnika. Onda smo ponovno počeli otkrivati rezervne snage, pa smo neke stvari riješili, neke ćemo tek rješavati, a neke, i pored najbolje volje, nećemo. Jer, nevolja je kod nas u posljednjih desetak godina dobro rodilo. Nastojat ćemo i ubuduće na njih (nevolje) i dalje ukazivati, a ovom se prigodom ispričavamo čitateljima i suradnicima i nadamo se da će imati razumijevanja prema nama. Tim prije što veća, bolja i snažnija novina ima slične probleme.

Novo jučer

Promatrajući svijet kao "globalno selo", na koncu XX. stoljeća, možemo suditi da je on određen velikim brojkama i brzinom informiranja, a što sve utječe da se čovjek kao jedinka izgubi kao osoba, te ostane sam sa svojim malim "ja" čija veličina ovisi od njegove ekonomske i političke moći. Osobno se u toj mjeri u kolektivitetu gubi da ni sam kolektivitet nema više ljudsku težinu koja bi čovjeku mogla ponuditi smisaonost življenja. S druge strane, ni sam kolektivitet ne može organizirati društvo gdje bi sloboda, demokracija i pravo... za svakoga pojedinca bili uvjetom opstanka i razvitka društva.

Negdje se promašilo. Šansa nakon Drugoga svjetskoga rata jednostavno nije iskorišćena.

U ovom kontekstu proklamirani novi svjetski poredak za sada nema šanse. Raspada se u nemoći da se odredi spram vrednota koje društvo sagledavaju u koheziji lokalnoga i globalnoga, pojedinačnoga i kolektivnoga.

Istok i Zapad i dalje su u suprotnosti, koji se "interesno" dodiruju; oni su dva ekstrema koji ne doprinose da se uspostavi red već omogućuju i pothranjuju nered, a razvitak društva vraćaju na plemensku razinu. Mali čovjek je zbunjen. No, u ovome momentu nije prijeporna njegova zbunjenost, jer je i čovjek u prvobitnoj zajednici vjerojatno bio pozitivno zbunjen udarom groma. Ali, prema toj prirodnoj pojavi on nije bio ravnodušan. Strah ga je angažirao, iz njega je crpio pouke razvoja. Moderan čovjek danas je malodušan. Zatvara se u svoju nemoć, bježi od slobode i pravde. Zapravo, hoće slobodu bez demokracije, demokraciju bez pravde; deklarativno hoće jednako pravo za sve. A u nepravednome svijetu jednako pravo za sve jest nova nepravda, gdje dominira manjina i tu novi svjetski poredak nema šanse na uspjeh.

Što se u uvodniku bavimo velikom temom? Kao prvo, novinarstvo je kao profesija odgovoran i opasan zanat. Time nismo rekli ničega novoga. Međutim, pojam odgovornosti i opasnosti kod nas ima dodatnu dimenziju. Danas ovdje pojam odgovornosti novinara proizilazi iz njegove političke moći što ga lišava moralne dimenzije, te duhovno truje društvo u toj mjeri da stvara opasan privid slobode. Ovdje se boluje od viška slobode, slobode koja nikomu ne treba. Istodobno, u opasnom defecitu s demokracijom. Kod nas je demokracija sadržajno prazna. S obzirom da se na prirodna i kolektivna prava i slobodu u ovom neredu s "pravom" jednako pozivaju i Đaćić i Sešelj i Drašković i Đinđić i Pešićka... I upravo tu vidim buduću šansu lokalnih novina da razgraniče pojmove, te da iz svog ugla rasuđuju i sude, stvarajući lokalno javno mnijenje koje će imati ozbiljniji i djelotvorniji utjecaj na razvitak društva u cijelosti. To je put k građanskoj opciji za koju se moramo bar pokušati boriti, stvarati kritičku klimu koja je neophodna s obzirom da je čovjek, prije svega, političko biće. Bez obzira gdje i kako živi, pa na njega utječe i sudbina predsjednika SAD-a kao i Rusije. Moramo se boriti za građansku opciju, s obzirom da kod nas mnogi sposobni i čestiti ljudi ne samo da su iz politike pobjegli, nego ukoliko su se u njoj i zadržali, njihov je utjecaj mali. Sve ovo prijeti da se osim manjine izgubimo u ravnodušnosti, te da nam ona postane pogled na svijet a nemoć, moralno opredjeljenje nečinjenja ništa za sebe, ali ni za drugoga. Tako sutra nema perspektivu. Ono je uvijek samo jedno novo jučer.

Ukoliko ne pokušamo u red dovesti ulicu, trg, park, ponašanje u autobusu, parkiranje auta... onda omogućujemo državi da čini to što čini, a javno mnijenje zauzima stav "to se mene ne tiče". Vrijeme je da se takav svjetonazor izmijeni, a tu lokalne novine mogu naći svoju šansu.

Vojislav Sekelj

AFORIZMI

- Uvijek sam jedan korak ispred sebe. – Sve je znao po spisku, samo ako ga stave na spisak.
- Više neću morati šutjeti. Zanimemio sam.
- Pamet smo izdali. Istu grešku nećemo ponoviti kada je u pitanju glupost.
- Čim svojom glavom misli, znam da će nešto ludo reći.
- Idem na godišnji odmor. Mora se i nešto raditi.
- Doušnik radi kao sat. Stalno otkucava.
- Naši neprijatelji imaju sreću. Okruženi su prijateljima.
- Ako želite bolje raditi, radite kao stoka.
- Ići ću na demonstracije. Fućka mi se!
- Linije sa svijetom su pokidane. Pričamo bez veze!
- U ovom mraku jedino sebe uvijek mogu pronaći.
- Srušili smo sve zidove. Ostao je zid plača.
- Ako želite da vas doktor dobro liječi, morate mu prvo pokazati zube ili jezik.
- Psi su vjerni do kraja životnog puta, a žene do prve krivine. – Kad ugledam svoje mjesto pod suncem, padne mi mrak.

Hvala

Ovom prigodom Uredništvo „Žiga” srdačno se zahvaljuje tehničkoj urednici naših novina **Jasmini Bačić** koja je svojim radom i zalaganjem nesebično doprinijela da „Žig” ima prepoznatljivu grafičku opremu.

Želimo joj mnogo sreće i uspjeha u novome životu na Novome Zelandu.

20. rujna 1988.

broj 96

Izdavač: HKC „Bunjevačko kolo”

Adresa: Trg cara Jovana Nenada 15

24000 Subotica

E-mail: zig tippnet.co.u

Tel: 381 24 28 334

Telefax: 381 24 28 334

Žiro račun: 46600-678-7-3551

Glavni i odgovorni urednik:

Vojislav Sekelj v.d.

Uredništvo: Mirko Kopunović, Tomislav Zigmanov

Tehnički urednik: Ivan Hegedis

Tisak: „Globus” Subotica

List je registriran kod Ministarstva za informiranje Republike Srbije pod

brojem 1620 od 25. travnja 1994. g.

izlazi svake druge subote

Paralelni svetovi

Sedam meseci nakon početka rata na Kosovu, koji se ponegde naziva narodnim ustankom, a ponegde pobunom, sve je jasnije da ni na jednoj strani nema volje za prekid neprijateljstva. Drugim rečima, sve je manja mogućnost da predstavnici vlasti i Albanaca, dobrovoljno ili prinudno, sednu za pregovarački sto.

Sadržaj brojnih razgovora predsednika Jugoslavije sa specijalnim američkim izaslanikom Kristoferom Hilom zasad je najstrože čuvane tajne. Albanska strana pušta u javnost samo poneki detalj, nedovoljan za skalpanje kolikoliki celovite slike mogućeg rešenja. Kosovsku krizu dodatno otežava činjenica da su se Albanci podelili na (bar) dve frakcije. Jednu predvodi Ibrahim Rugova, koji je doskora smatran neprikosnovenim vođom, a na čelu druge se našao Adam Demaći, proglašen za političkog predstavnika oružanih formacija koje sebe nazivaju Oslobođilačkom vojskom Kosova. Demaći, što je uveren u svoju nezameljivost (zato što iza njega, kako se kaže, stoji nekoliko hiljada boraca), dugogodišnji robijaš nametnuto da deluje daleko nepomirljivije i da se nametne za jedinog pregovarača.

Beogradska vlast uporno skriva kosovske izbeglice od javnosti, govoreći o njihovom vraćanju u napuštene domove i slikajući kamione što odnose pomoć, kako se čini, ničino tvrdi, svim nevoljnicima. Zapad je, pak, sve uznemiriviji i nervozniji, jer sa tamošnjih ekrana ne silaze izbeglički govori koji gladuju i smrzavaju se po kosovskim šumama. I na Kosovu nema 300.000 izbeglica, koliko pominju al-

banski izvori, ima ih dovoljno da se govori o približavanju katastrofe.

Beograd nema dovoljno vojske i policije da drži pod kontrolom čitavo Kosovo. Milošević je možda toga i svestan, ali nije spreman da odustane od puta kojim je krenuo, ili bar ne zna kako to da izvede. Pored toga, stalna napetost mu odgovara zbog toga što narod zasut slikama pokolja manje misli na to šta će sutra jesti. Rugova i Demaći, bez obzira na međusobna neslaganja, posle toliko prolivene krvi takođe ne mogu tek tako da pozovu svoje sunarodnike na odricanje od postavljenog cilja.

Ishod, može se naslutiti, neće biti povoljan po beogradsku vlast i Jugoslaviju i celini. Prete, u najmanju ruku, oštre sankcije, a nije isključena ni vojna intervencija. S tačke gledišta miroljubivog građanina Srbije nije jasno šta bi Zapad postigao vojnom akcijom koju priželjkuju Albanci, ali je jasno da je do sadašnje drame dovela masovna upotreba sile. U balkanskoj istoriji gotovo da nije bilo slučajeva da je silu zastavila lepa reč, već samo veća sila. Njenu primenu zasad zagovaraju samo oni koji smatraju da je to jedini jezik, koji Beograd razume. Kako bi ova zemlja izgledala nakon intervencije, bolje je ne razmišljati. Ako li se razmišlja, treba se setiti iračkog slučaja. Intervencija je postigla cilj, a Iračanima je ostao stari režim u još gorem izdanju.

Mihal Ramač

Lapsus memoriae

Kule od karata

Onaj koga pamćenje nije sasvim napustilo lako će se setiti pitanja političara i vajnih privrednika, sve ekonomista sa kakvim „mr” i „dr” dodacima, da je objedinjavanje srodnih privrednih grana budućnost ove zemlje (EX-YU), a sve to pod izričitim imovine i nadgradnje.

Bila su to vremena kad su se na pomen „Agros”, „29. novembar”, „Pionir” ili „Sever” običnim ljudima tresle gaće od ljuštenja prema gigantima koji su svakodnevno rasli poput landskog bambusa. Bila su to on trula vremena kada se na pomen reči „Buvljak” asocijalo na sirotinju i kada su drumovi ove zemlje „špartali” kamioni i hladnjače sa proizvodima botice.

Nije bilo loše biti Subotičanin u tim vremenima, a naročito onima koji su egzistirali u navedenim privrednim gigantima. U „29. novembru” ili „Pioniru”, a „Agrosu” posebno, računalo se danonoćno, tako reći preko veze. Lepo izgrađene, ali adno obojene ove kule od karata sve su imale osim čvrstih ekonomskih temelja. Zaljuljale bi se kadgod bi se i najmanje pogunio „yugo-vetar” i samo su oni najpronijljiviji znali da ako sklepane privredne nakaze ne mogu dugo vegetirati.

Otišli su, svako svojim putem, oni koji su stvarali gigante kane na moći „društvene svojine”. Odneli su, naravno, deo svojine da im se, eto, nede za nedaj bože. Ostao je danas kotiv „29. novembar” go golcijat, reklo bi se narodski „k'o stolj”. Ništa bolje nisu prošli ni ljudi iz „Pionira”. Bacalo se i trgovalo, trgovalo kao u vreme manufakture, radilo kao na izbegovoj slami. Jedno vreme je sve to funkcionisalo, a onda su se pojavili pozajmljivači. Tražili su svoj novac, uvećan nekad i do sto odsto i – počela je velika muža aždaja koje su pokon poklekale, iscrpljene i do kostiju oglodane.

Počela je grčevita borba za golu egzistenciju, za opstanak na radnom mestu, čak i kad ono ničim nije plaćeno, ali da se izbegne ulica. Oni koji to nisu uspeali okrenuli su se nekoj drugoj, a ne društvenoj imovini. Okrenuli su se sami sebi i logici života potpuno drugčijoj od one omiljene (davne) uzrečice da „ne mogu me tako malo platiti, koliko malo mogu raditi”. Ispalo je, u stvari, da mogu platiti i manje.

Prva velika tvorevina neekonomskeg privređivanja srušena je na Marksovom putu. „Pionir” se survao u živo blato iz koga ga je, tek nakon stečaja, izvukla drugčija logika. Druga kula od karata ruši se u Aleksandrovu. Industrijua mesa „29. novembar” ima još prostora za nekoliko udisaja. „Agros” već poodavno pripada prošlosti i samo je pitanje da li će, ono što je od njega preostalo, otkupiti neki bogatiji seljak iz Čantavira, Donje Pinosave ili će se pojaviti neki novokomponovani biznismen iz doba razvlačenja društvene imovine i zapitati „koliko to košta?”

Nisu, na žalost samo ove dve tri firme pravljene na glupostima tadašnjih sveznajućih političara i ekonomista. Ima Subotica još dosta privrednih kolosa koji se ljujaju poput šupljeg zuba. Stvorili su ih oni koji danas uspešno grade privatne gigante i, začudo, uspešno njima rukovode. Uspešno obogaćuju svaki dinar i snalaze se u poslu kao ribe u vodi.

Nikad mi neće biti jasno kako to da jedni te isti ljudi uspešno rade i grade privatne firme, a to isto nisu mogli (ko-bojagi) dok su stvarali i rukovodili društvenim gigantima.

M. Popadić

Četvrti međunarodni kup „Feralu”

Tak moralno

Prva je pomisao koja na um pada nakon pročitane vijesti da je ovaj „ugledni splitski bulevarski list” na XXVI. međunarodnom festivalu političke satire u Forte dei Marmiju (Italija) proglašen najboljim političko-satiričkim tjednikom za 1998.

Trebalo je, dakle, petnaest, ili barem osam festivala pa da se žalac ose nađe u rukama otkačenjaka s Bačvica kao (još jedno) počasno sredstvo kojim će nemilosrdno ubadati po Gluposti, majci Zla, ali istodobno i iz dubokog drijemeža buditi krhku savjest Hrvatske i njezinih, još uvijek u fazi normalizacije, bolesnih država-sestara. Ili je možda obrnuto? Svakako mu dođe na isto. Možda je, ipak, trebalo samo strpljenja i pričekati da ispred „Ferala” prođe plejada francuskih, engleskih, njemačkih, švicarskih i talijanskih sličnih tjednika (vidi „Feral Tribune”, broj 677, str. 2) kako bi se zauzelo pripadajuće mjesto u rasporedu velikih.

No, nama, koji smo u lokalnoj raspodjeli zemljano-krvnoga plijena dobili mjesto da zbivanja pratimo „s onoga sveta”, Hrvatska je tek za centimetar bliža u odnosu na Englesku. Možda je i kritična nota na račun „rasporeda” uvjetovana ovom zanimljivom geografijom. Drugim riječima, „Feral” u rukama običnog čitatelja u Jugoslaviji rijetkost je ravna iskrenosti političara, a ono što se u fragmentima pojavljuje u rubrikama „drugi pišu” ovdašnjih novina više je zapravo gašenje žeđi morskom vodom. No, i to je dostatno da već prvi dodir s ovim novinama otkrije suštinsku stvar: na prostorima bivše Jugoslavije nema, niti je bilo, sličnoga lista. Stoga se i posljednjoj nagradi koju je ovaj tjednik osvojio, vjerujemo, iskreno raduju svi normalni, ma gdje se nalazili. Ispisujući godinama stranice svoga satiričnoga

ododatka „feralovci” zapravo čine vivisekciju bolesnoga tkiva ljudskoga mozga i to upravo načinom na koji pacijenti funkcioniraju. U toj borbi s gomilom truleži kirurzi s Bačvica ne pokazuju znake posustalosti, nego otkrivaju nešto do sada u nas nevideno: svježina njihovih zahvata proporcionalno

raste brzini utrke i broju sudionika u njoj. Jednostavno „Hvala” Viktora Ivančića na ramenima najdražeg Pacijenta na jednoj od naslovnica „Ferala” doima se kao da nadmašuje kategoriju satire i prelazi u iskrenu zahvalu za sav materijal koji nekontrolirano iz moždanih kanala navire na usta. Takvim pristupom u obradi „glasilo ideologa jugoslavenskog komunističkog režima, djece oficira JNA i potomaka srpskih miješanih brakova” do srži otkriva kako je humor ozbiljna stvar, tj. da ga najneozbiljnije shvaćaju naizgled ozbiljni ljudi.

„Feral” ne bi bio „Feral” kada se gorčina i opor okus nakon bluda sa smijehom ne bi sa satiričnih prelijevali i na ostale stranice. Izbor tema, sugovornika, fantastično razrađena igra riječima, te prepoznatljivo britak stil njegovih autora jedinstveno su obilježje osvajača ovogodišnjeg međunarodnog žalca.

Jednoga dana, kada se i na ovim prostorima bude pravila ozbiljna analiza splitskoga fenomena, možda će neki od kritičara u „Feral Tribuneu” pronaći hibridne izdanke nastale iz „Alaņa Forda”, „Monti Pythona”, Leszeka Kolakowskog, Josefa Škvoreckog, Halldóra Kiljana Laxnessa, Pétera Bacsósa, Miloša Formana, Đorđ Balaševića i drugih veličina koji su ovo stoljeće svojim humorom pomalo malali u realno crno.

Zlatko Romić

Konkurs

Za upis polaznica „Ženskih studija i stvaralaštva” u Subotici Zimski semestar školske 1998/99.

Program: oktobar – žene i preduzetništvo,

novembar – ženske studije,

decembar – žene i stvaralaštvo.

Udruženje građana „Ženske studije i stvaralaštvo” je nevladina organizacija, osnovana u Subotici novembra 1997. Sadrži interdisciplinarni, alternativni obrazovni program čiji je osnovni cilj emancipacija žena i promovisanje stvaralaštva žena. Zimski semestar „Ženskih studija” realizovaće se u obliku predavanja, radionica, diskusionih tribina, istraživačkih projekata i tečaja (kursa) engleskog jezika.

Upis je otvoren od 15. do 30. septembra 1998.

Pohađanje svih programa je besplatno.

Prijavu sa kratkom biografijom slati na adresu:

„Ženske studije i stvaralaštvo”

ul. Đure Đakovića 23, II sprat,

24.000 Subotica ili na tel/fax: 25-566

Može se doći i lično, utorkom i četvrtkom od 17 do 19 sati prostorije Udruženja na naznačenoj adresi

Pokrovitelj je Fond za otvoreno društvo.

Dobre namere se, valjda, podrazumevaju

Svojevremeno je na naslovnoj strani ovdašnjeg lista pečata zgodno kombinovana skraćenica NNN, istina uvek u svojoj izvornoj formi: Nedeljnik Najboljih Namera. Cepidlake bi moglo reći kako je ovo „prezime” rečenog lista bilo zapravo višeno, neka vrsta pleonazma: u javnoj delatnosti bilo koje su dobre namere se valjda podrazumevaju. Novinarstvo je, ali sumnje, javna delatnost, pošto bez javnosti ne može ni postojati. Dobre namere, koje se dakako pretpostavljaju, ipak valjda da se činjenice imaju poštovati, a da se prema javnim delatnicima moraju primenjivati jednaki aršini. Ključujući (i) političare. Posebno njih, ma bili oni iz nama koje partije, ili neke stranke koju ne možemo ni smisliti.

Ko zna zašto, pomenuta sintagma je jednog dana nestala sa naslovnice tog nedeljnika, čime, verujem, nisu izbrisane pretpostavljene dobre namere onih koji brinu o njegovom držanju. Zbog toga me povremeno zbunjuju potezi koji kao govore nešto drugo.

William Crystal, urednik konzervativnog američkog časopisa Weekly Standard, kritikuje čelnike partije za koju njegov glas lobira, tvrdeći da interese svoje partije stavljaju ispred interesa zemlje. Bili jednostavno kaže da je ono što rade „krajnje neodgovorno”. No dobro, možda je u ovdašnjim uslovima čista iluzija očekivati da neki list dovodi u sumnju postupke političara partije koju nesumnjivo podržava. Da li bi za početak možda bilo dovoljno da se drugi ne kritikuju za ono što rade i naši? Pa da se, recimo, gradonačelniku Subotice ne zamere što je, govoreći na „Dužijanci”, uplivao i u političke vode, ako se to dozvoljava pokrajinskom premijeru koji ozdravlja učesnike nekakvog skupa fiziologa.

Naravno da će političar uvek i svuda gde se pojavi u javnosti govoriti o politici. O čemu bi drugom i govorio? To mu je zadatak, pa je zaludan posao braniti mu da kaže šta misli. Nikom, naravno, pogotovo ne novinaru, ne osporavam pravo da o tome što su rekli i sam kaže neku reč: to je, ma koliko se to političarima ne dopadalo, njihovo pravo.

Konsumacija ma kog prava podrazumeva i izvesne obaveze. Ako koristimo pravo da javnosti nešto saopštimo, naša

je valjda obaveza da poštujemo činjenice. Nepotpisani autor izveštaja sa „Dužijance” zaboravlja da pomeni kako je publika aplaudirala govoru gradonačelnika. Freud bi rekao kako svaki zaborav, ma i nenameran, ima svoje razloge. Naravno: čitaocu koji nije bio na trgu i nije čuo aplauz ovako se može sugerisati kako su se gledaoci razišli zato što je gradonačelnik lupetao nešto sa čim nisu bili saglasni. Činjenica je, međutim, da su mu pljeskali, a i razišli su se: naravno, pošto je tim govorom svečanost bila okončana.

Odgovornost prema činjenicama zaobiđena je i kada je neko u tekstu od jedva dvadesetak redaka, posvećenih somnambulnim pratećim efektima zvanične politike koja nas usrećuje više od jedne decenije, otkrio bure mržnje. Neodređena, ali povelika količina mržnje otkrivena je kod čoveka koji je u ovom gradu, usuđujem se reći i njegovoj prilično širokoj okolini, najbolji simultani prevodilac, upravo za jezik naroda koji, izgleda, mrzi iz dna duše. Glupost je bezgranična, ali osim što se ne može sakriti, ima još jednu manu: neverovatnu težnju da se javno eksponira.

Bilo bi bolje da, ako već ne poznajemo jezik na kome je tekst sročeno, barem angažujemo boljeg prevodioca. Ovako je ispalo da se na osnovu jednog lošeg prevoda, koji ni na srpskom ni na štane liči, da ne govorimo o tome da u popriličnoj meri falsifikuje ono što je na mađarskom napisano, čitava jedna stranka pronalazi mržnju u novinaru čije su prevodilačke usluge i njeni istaknuti članovi često koristili. Besplatno.

I ovaj je tekst, treba li to reći, nastao iz najboljih namera. Cinici bi na to mogli potegnuti odomaćenu izreku o tome kako je i put u pakao popločan upravo takvim namerama. Činjenica je, međutim, da ta izreka u originalu glasi nešto drugačije. **L'enfer est pavé de bonnes intentions.** Pakao je popločan dobrim namerama, kažu Francuzi. Istina, ova sentenca ima i drugi izvor: engleski pisac James Boswell (1740 – 1795) je u doslovcu istom obliku navodi u svom delu „Life of Samuel Johnson” (Život Semjuela Džonsona).

Dorđe Dragojlović

Pravni kutak

Opšti imovinski zakonik za Crnu Goru

OIZ je donet 1888. Crnogorski knjaz Nikola poverio je 1872. Valtazaru Bogišiću da izradi imovinski zakonik za Crnu Goru. Bogišić je pored ostalog u Crnoj Gori vršio detaljna ispitivanja narodnog života i pravnih običaja. Poslije mnogih studija i rada na projektu OIZ je stupio na snagu 1888. Kao ministar pravde u Crnoj Gori (1893 - 1899), vodeći nadzor nad primjenom OIZ-a u praksi, Bogišić je izradio i neke izmjene i dopune koje su stupile na snagu 14. I. 1898.

Zakonik je regulirao samo imovinsko pravo (stvarno i obligacijsko). Zakonik je podijeljen u 6 dijelova, a sadrži ukupno 1031 članak.

OIZ je zbog originalnosti svojih rješenja i zbog toga što predstavlja sintezu nastojanja da se sjedine još žive ustanove narodnog običajnog prava s modernim naučinama pravne znanosti izazvao pozornost čitavog kulturnog svijeta i izvršio izvanredan uticaj na kasniji razvoj pravne znanosti i na druge kodifikacije raznih naroda. Prvo izdanje OIZ-a tiskano je na Cetinju u Državnoj štampariji 1888.

(Pripremio odvjetnik Pekanović S. Stipan, Žarka Zrenjanina 8, 25.000 Sombor)

TOOTH-OPTIKA

Maksima
Gorkog 26

Subotica

Telefon: 551-045

RADNO VREME:

Radnim danom	9.30-12.00
	16.30-19.00
Subotom	9.00-12.00

Prepisivanje očnih pomagala i davanje saveta
za korišćenje istih, svakim radnim danom od
17.00-19.00

POSEBNE POGODNOSTI:

- 10% popusta kod gotovinskog plaćanja
- plaćanje u više rata
- mogućnost žirnalnog plaćanja

Ana Bukvić – Ivković, akademski slikar

Poetika prostora

Ana Bukvić – Ivković rođena je u Subotici 1947. Akademiju likovnih umjetnosti i postdiplomske studije završila je u Beogradu u klasi prof. Mladena Srbinovića. Studentsku nagradu za slikarstvo iz fonda Bate i Riste Vukanović dobila je 1973. godine, a nagradu grada Subotice „Dr. Brodovári Ferenc” dobila je za veliku izložbu u galeriji Likovni susret u Subotici 1986.

Ove godine, u povodu Dana Subotice, 1. rujna, dodijeljeno joj je priznanje „Pro urbe”, što je i jedan od mnogih povoda da razgovor upriličimo, te da nam kroz njega otvori tajne svoje stvaralačke duše i kičice.

U Vašem, uvjetno kazano, filozofskom odnosu boja, forme, „sadržaja”, kompozicije, dojmi se sukob irealnog i realnog. Čuti se vizualna težnja za čvrstom točkom oslonca. Je li, po Vašem mišljenju, slika nemogući odgovor na postavljeni imaginarni čin ljudskog bitisanja ili stvaralački izazov da se ukaže na vremenski lavirint prolaznog?

A. B.: Kada posmatram sliku starog majstora od pre pet stotina godina, na primer, ja u njoj ne vidim „njegovo” vreme, kostimografiju toga vremena, pejzaž toga vremena, likove toga vremena. Ja je posmatram kao svevremenost. Prolaznost nije ljudski cilj. Ljudski cilj je večnost i sreća. Da li to može biti cilj slike? Da, može i treba.

Slika je kod Vas „čvrsto fiksirana” odnosom mita, poruke kroz boje i specifičnu prpoznatljivost kompozicije i forme. Zanima me prostorno-vremenski odnos uhvaćenog doživljaja kada je slika već gotova.

A. B.: Moje slike tokom rada prolaze kroz konstante promena. Od prve zamisli, odnosno konstrukcije slike u mojoj svesti do završetka slike odvija se jedan proces koji mogu nazvati oduzimanje i dodavanje. U početku slike postoji samo dodavanje, crtež, boja, figure, faznog, prostor... Izuzetno mi je važan kompozicijski sklad izabranih formi, a da slika ipak deluje dinamični i živo.

Ukoliko se moja zamisao brže uskladi sa samim slikanjem, odnosno prenošenjem vizije na platno utoliko se slika brže privodi kraju. U toku slikanja čest slučaj je da se zamišljena slika prenašanjem na platno ne uskladi brzo, nego se proces oduzimanja i dodavanja bitno produžava.

Zašto?

A. B.: Zato što su osnovni pokretači mog slikanja sumnja i hrabrost. Sumnja me tera da vršim mnogobrojne promene na slici, dok sama ne iščezne, a hrabrost

da u tome istrajem do odgovarajuće prvobitne predstave.

Kada se sumnja i hrabrost nađu u istoj

ravni, odnosno iščeznu, za mene je slika gotova i nastavlja svoj život sama.

Jesam li u pravu kada konstatiram da je na Vašim platnima teško odvojiti nadrealno od ekspresivnog, te nalazim da slike u tom jedinstvenom spoju nude kolektivnu ljudskost prema svijetu koji nas okružuje?

A. B.: Pre bih to nazvala racionalno i emotivno. Na slikama 70-tih više sam prostora davala emotivno-ekspresionističkom slikanju, naročito na velikim formatima, ali sam zato na malim mrtvim prirodama ispoljavala više racionalnog. Spoj, pretapanje jednog i drugog jeste cilj samog slikanja i trenutno sam na dobrom putu da to postignem.

Na minijaturi ispred nas, ispred slike velikog formata, koje u svom opusu inače preferirate, minijatura se „gubi”. No ipak ocertana mistrija na malom formatu zrači. Draga mi je ta emanacija, s obzirom da u njoj nalazim i ćutim duh, dušu, zemlju, gradnju, znoj... a istodobno i nostalgični odnos prema Subotici. Recite nešto o simbolu mistrije, fangle...?

A. B.: Mogu skromno reći da sam u svom dugogodišnjem radu uspela savladati sve formate slika i radim sve formate. Podjednako cenim sve formate slika, kako kod sebe tako i kod drugih umetnika. Jedino što u meni ima toliko snage i moći da se nikako ne mogu i neću odupreti izazovu slikanja na velikim formatima.

Mala slika sa mistrijom i fanglom je iz serije posvećene zanatima, kojima ja i ubuduće ostajem dužna.

Ja sam rasla u zantskoj porodici. Celog života okružena sam nekim običnim ali i neobičnim alatima, između ostalih ta dva simbola graditeljstva: fanglom mistrijom.

Postepeno je fangla dobijala sasvim drugu ulogu od svoje prave i prvobitne pa su se u njoj našli ekseri, dugmad, klikeri, figure šaha... da bi se na mojoj slici u njoj na kraju našle i trešnje. Projena prvobitne namene pojedinih predmete već je bila tematika nekih mojih slika: „Konzerva s cvećem”, „Skoljka pe peljara”, kutija od cipela sa dokumentima, kutija od košulje za rezance itd.

Znači, fangla i mistrija ne znače toliko za mene kao simbol zidarskog, kolik jedna veza, spoj celokupne moje porodične loze. Kako procenjujete subotičku likovnu scenu?

A. B.: Subotička likovna scena, kao većina gradova u ovoj našoj „maloj” Jugoslaviji, pretrpela je veliko siromašenje kvalitetnog likovnog stvaralašta.

Bojim se da osrednjost, koja je naprosto bujala, ne pusti vrlo duboke korene zakloni prave vrednosti, stavljajući se na prvo mesto.

Izložba u Likovnom susretu pedesetak subotičkih umetnika dokazala je pokazala kakvo sve umetničko blago žitu oko nas, a da se to jedva vidi i čuje. Nije na meni da rešavam neku „kulturnu politiku”, ali sećajući se sebe na povratku sa Akademije u Suboticu vole bih da mladi školovani umetnici na svoje mesto u ovom gradu, da se ne dogodi da karijeru i uspeh ostvaruju nekim drugim gradovima i zemljama samo zato što to ovde ne mogu. Treba sačuvati ljude koliko i grad.

Ne znam, ali slutim, pa kažem: danas kod nas u poplavi političkog i racionalnog folkora od umjetnosti može živjeti. Zato pitam da li se umjetnosti može umrijeti? Ne ciljamo osobnu smrt, nego duhovno-kolektivnu. Jer, nalazim da je društvo bez umjetnosti, društvo bez društva, lišeno jednutrašnje humane perspektive, ko nudi smisaoni sadržaj naše prolaznosti tako ostavlja trajni trag u vremenu.

A. B.: Ja od umetnosti ne živim, i bih mogla napraviti drastične rezove u svojoj umetnosti koja bi mi omogućila živim od nje.

A umreti kolektivno od umetnosti značilo bi umreti na božanstven način, značilo bi umreti od ljubavi i zaista ostaviti duboki trag u prostoru i vremenu

Vojislav Sekelj

predstojeći znakovi

1. Srce se nalazi u sredini prsišta, a ne, kako većina misli, na lijevoj strani prsišta. Najčešći znak predstojećeg infarkta je upravo tu, u sredini prsišta. U pravilu to nije oštra bol, poput uboda, već osjećaj širenja, skupljanja i(li) tupog grčenja, a razlog je pomanjkanje kisika u srčanom mišiću. Bol može biti slabog, srednjeg pa i jakog intenziteta. Bol je u principu u središtu prsišta, a može se javiti i u cijelom prsištu. Ona obično ne traje dugo, već se u nekoliko minuta smiruje, potpuno nestane, da bi se za kratko ili dulje vrijeme opet pojavila. Stanka između napada bolova može trajati i tjednima, a to ne bismo smjeli zanemariti, napose ukoliko je to bio prvi predznak. 2. Bol iz prsišta može se širiti kroz jednu ili obje ruke, ili ju bolesnik osjeća samo pod pazuhom. Ove bolove mnogi smatraju kao posljedice artritisa (upale zglobova), upale slezine ili istegnutih mišića. To može lako utvrditi i sam bolesnik, ukoliko odmah podigne obje ruke iznad glave. Ukoliko osjeća jače bolove, tada se radi o artritisu, upali slezine ili istegnutih mišića, jer su kod srčanih oboljenja ti bolovi nepromjenjivi.

3. Tegobe poput pritiska mogu se pojaviti s jedne ili obje strane vrata, iza ili ispred „udarajući“ i u vilice. Ovi se predznaci infarkta često pogrešno tumače zuboboljom ili ukočenim vratom. Okretanjem glave pokrećemo i vrat, pa ako se tegobe ne pogoršavaju, u pitanju je srce. U suprotnom, bol je intenzivnija. Bol u vilici se teže može protumačiti, pa je najbolje potražiti pomoć liječnika.

4. Osjećaj napetosti, bolovi, pritiskanje stezanje ili pak osjećaj „čupanja“ može se pojaviti i u predjelu želuca. Često se misli da su to probavne tegobe ili bolesti jetre i žuči. U pravilu, te srčane tegobe nisu ograničene samo na područje želuca, već pogađaju i područje gdje se razdvajaju rebra, tzv.

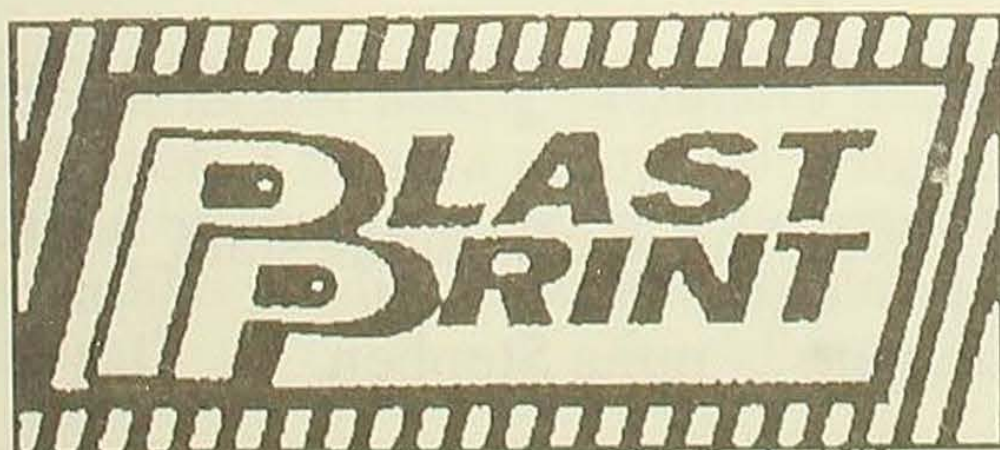
„solavni pleksus“, uz pojavu bolova u donjem dijelu prsišta, s mogućim osjećanjem mučnine i potrebe za povraćanjem.

5. Kao znak predstojećeg infarkta bolovi se mogu pojaviti i u leđima. Lokacija takve boli uglavnom se nalazi među lopaticama i podsjeća na mišićni umor nakon duljeg jednoličnog rada kada su ruke dulje vrijeme ispružene, a ramena savijena.

6. Srčane tegobe često se javljaju u kombiniranim oblicima. Najčešće su kombinacije: bol u prsištu i pazuhu; bolovi u prsištu, vratu i vilici, ili kod svih spomenutih dijelova odjednom. Često su bolovi u vratu, želucu, mišićima i u leđima jači nego u prsištu. Istodobno, uz bilo koju kombinaciju mogu se pojaviti i drugi znakovi: osjećaj gušenja, zadihanosti, mučnina, povraćanje ili naglo izbijanje hladnog znoja po licu i čelu. **I kod pojave samo „neobjašnjivog znojenja“ treba uvijek računati na moguću pojavu infarkta, te se na takvo upozorenje ne treba oglušiti!**

7. Bol u lijevom dijelu prsišta, u području lijeve bradavice, gotovo nikada nije predznak eventualnog infarkata. Ta se bol obično javlja poput oštra uboda, ili kao tupa bol, u trajanju nekoliko sekundi ili minuta, a i dulje. Takove bolove imaju često premoreni ljudi. Bol može biti i rezultat naprezanja međurebranih mišića nakon dugotrajnog kašljanja (naročito kod pušača, ili rada u zagađenoj okolini – npr. rudara, staklopuhača, brusaa kamena itd). Ukoliko se ta bol ipak javlja često, potrebno je potražiti mišljenje liječnika. Potrebno je izbjegavati preterano uzimanje alkohola, pušenje. Gojaznost može doprinijeti pojavama znakova budućeg infarkta. Na žalost, što je danas vrlo teško, trebalo bi izbjegavati stresne situacije koje također doprinose pojavi infarkata.

Dr. Nenad Jakšić

ŠTAMPARIJA
Preradovićeva 6

NAV RATITEI

Čekamo Vas svaki dan od 12 do 22
(osim ponedjeljka).
MENI od 12 do 16 sati
PO POPULARNOJ CENI.

Prijemamo i druge kulinarne dukate (specijalitete).
ORGANIZIRAMO svadbe, prigodne svečanosti, poslovne
ručkove, večere, razne godišnjice, godišnjica prvog poljupca,
godišnjica... izmislite sami, nije teško, lepše je i lakše.

DODITE
izvedite obitelj na nedeljni ručak bar jednom nedeljno.
SVAKE NEDELJE BUNJEVAČKA UŽNA.
PRIJATNO!

Prošetajte do PRERADOVIĆEVE 4.

II 30-136

Naš izbor

Pitoma krava

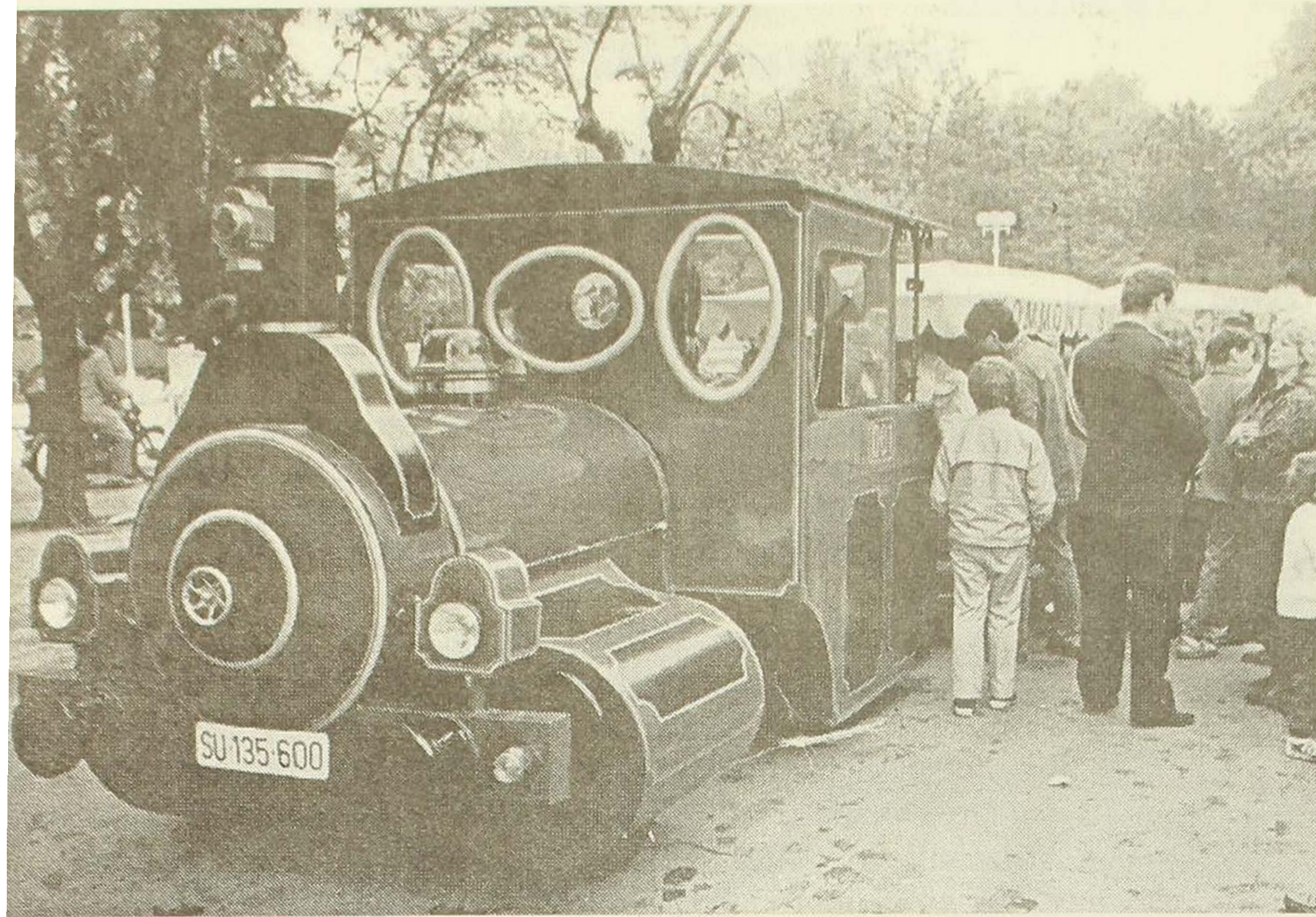
Goveda stižu. Na trulim vratnicama
Rumeni curetci stoje i gledaju.
Kusastu kravicu jedinu čekaju.
Svježe se sijeno smeđu u jaslama.

Donosi svoj porez, masna mlijeka dosta.
Vimena nabrekla; velike joj oči
Roj obada magli. Grubom nogom kroči.
Bronca umjesto roga ures glave osta.

Mučući ka starom znanom mjestu kaska.
Od rijetke trave gusto mlijeko daje
I mirno, sirota, muzlici predaje

Uz svoje jasle zatim lijeno mljaska,
Ta pitoma luda, krava krotka, mila –
I lani se je ko i sad – otelila.

József Attila

Krležijana Dedivinacija Ljepote

U svečanom sumraku bogova Ljepota je danas posljednja boginja kojoj gasne njen metafizički dijamant. Sumnja u božansko podrijetlo tajanstvenog božanstva Ljepote raste iz dana u dan, i ta suvremena dedivinacija posljednjih onostranih tajna i takozvanih nadzemaljskih nadahnuća (još polovicom devetnaestog stoljeća otvoreno pitanje) u suvremenoj estetici postala je istinom tako jednostavnom kao Arhimedov poučak.

1933.

Našim prugama i vlakovi i vozovi su prošli - ostaje nada da ćemo uskoro dobiti tramvaj obzirom da većina nas nikuda ne putuje.

Razlike između vina i žena

29. Kada malo trezvenije razmiliš, i malo manje se otriježniš, shvatiš da neke velike razlike i nema. Nevolja je u tome što to shvaćaš kasno, te ostaje samo: kajanje, tanin i griza svijesti kao ulog na pragu XXI. stoljeća.

James Joyce

Ulysses (16)

Okrenu se Stephenu i prozbori:

-Bez svake šale, Dedaluse, nemam ni prebite pare. Nego skokni de u svoju šulu i vrati nam se s malo genge. Danas treba barda da se nalokaju i naklopaju. Irska očekuje, da će svaki izvršiti svoju dužnost.

-To me podsjeća - reče Haines dižući se - da danas moram još u vašu narodnu knjižnicu.

-Najprije da se malo kupamo - reče Mulligan.

Okrene sa Stephenu pa će blago:

-Je li danas tvoj dan u mjesecu, kad se umivaš, Kinsche?

Zatim će Hainesu:

-Zamazani bard smatra svojom dužnošću da se jedanput u mjesecu umije.

-Golfska struja mije cijelu Irsku - primjeti Stephen, puštajući da se med cijedi na krišku kruha.

Iz svog kuta, gdje je kravatu provlačio kroz meki okovratnik teniske košulje, progovori Haines:

-Namjeravam da složim zbirku vaših mudrih izreka, ako mi dopustite.

Govori meni. Umivaju se, kupaju i stružu tijelo. Žalac savjesti. Savjest. No tu ostaje mrlja.

-Ona o naprslom ogledalu služavke, koje je simbol irske umjetnosti, ta vam je vraški dobra.

Buck Mulligan ispod stola gurne nogom Hainesa i reče uzbuđenim glasom:

-Čekaj, dok čuješ što veli o Hamletu, Haines.

-To i hoću - odgovori Haines, obraćajući se još uvijek Stephenu.

-Upravo sam na to i mislio, kad je ušla jedna stara.

-Mogu li time zaraditi para? - upita Stephen.

Haines se smijao, dok je s kuke mreže za ležanje skidao svoj meki sivi šešir.

-To zbilja ne bih mogao reći.

Iz starog bedekera: Subotica

Internacionalne luksuzne i brze direktne veze

a) Simplon-Orient-Express

Svakodnevni luksuzni voz Calais – Paris – Milano – Zagreb – Vinkovci – Beograd – Sofia – Carigrad (– Solun). Ogranak ovoga voza od Vinkovaca preko Subotice za Bukurešt prolazi svakodnevno kao brzi voz kroz Suboticu

b) Orient-Express

Tripud nedeljno luksuzni voz Calais – Paris – München – Wien – Budapest – Bucuresti. Ogranak ovoga voza od Budimpešte preko Subotice za Carigrad prolazi tripud nedeljno kroz Suboticu, i to u oba smera kao ubrzani putnički voz.

c) Direct-Orient

Svakodnevni direktni brzi voz Paris – Milano – Zagreb – Vinkovci – Beograd – Sofia – Carigrad (– Solun)

Ogranak ovoga voza od Vinkovaca preko Subotice za Bukurešt prolazi svakodnevno kao putnički voz kroz Suboticu.

d) Direktna veza Beograd – Subotica – Wien – Zürich – Paris e) Direktna veza Beograd – Subotica – Budapest – Praha – Karlovy Vary – Berlin

f) Direktna veza Beograd – Subotica – Budapest – Pieštany – Warszawa

g) Direktna veza Beograd – Subotica – Bucuresti

Iz radionice kreativnog pisanja

Jedovnik

Za večeru:

restovani desetogodišnji mrak.

zajutrak:

nada ispunjena mučninom.

ručak:

topla juha bez perspektive

sa političkim umakom

uz kuhanu žilavu gorčinu

bez deserta.

Europo, dobar tijek.

Glupo je piti kavu.

Nikola S

Rušenje

Žali mi se prijatelj da sam do sada mnogo toga srušio, al se to ne vidi.

„Nisi rušio pravu stvar”, kaže.

Pitam ga koja je prava stvar za njega pa da srušimo i to, a po mogućnosti zajedno. Češe se po glavi i onda kaže:

„Kako ne kapiraš, jednostavno treba srušiti pravu stvar.” I eto, sad rušmo pravu stvar. Nevolja je samo u tome što koda nas nema mnogo pravih stvari, sem prave stvari koje treba srušiti.

Zašto?

Zašto je u jesen život lijep?

Dolaze svatovi, svetkovine i mir plodovima godišnjeg stvaranja omogućen. Zadovoljstvo dobrim učinjenim dušu nam hrani i ne smeta misao na kišu, hladnoću i zimu koja dolazi.

Di je „Žig”?

I dalje sidim u karmiću, mada su vrućine prošle. Sidim i jesapim, šta mi sve treba kupit za zimu. A zime idu. Idu više zima, stale u red pa navaline na nas ko muve na slani šećer. Gledam, al mi se ne da ni pomisliti, šta mi sve treba. Al on što mi treba tog nema već danima. Pa jesapim: šta će mi šargaripa, šta će mi celer, kad eto Taj „Žig”, ne možeš ni dobit, ni kupit ni nabavit. A šta će mi zima brez „Žiga”? A zima će doć.

Zanimljiva matematika

20. Za izradu nekog predmeta jedan radnik troši 7 minuta manje od drugog. A za sat vremena napravi 7 proizvoda više. Koliko predmeta izrade zajedno za jedan sat?

21. Iznos od 250 dinara je isplaćen sa 8 novčanica od 20 i 50 dinara. Koliko je bilo novčanica od 20, a koliko od 50 dinara?

BLABALABALA!

Vrši se debilizacija...

Ko reče rat!?

Dodir čarolije

Vrednost

Čovek je naše najveće bogatstvo!

Nemojte se odmah smejeti, nije smešno. Ako vam je ona prva rečenica izazvala neke asocijacije, to je druga stvar. Danas, međutim, stvari su vrednošću čoveka (ovog našeg, razume se, ostali ljudi nas ne interesuju, takvi smo, bezosećajni...), stoje bitno drukčije.

Dakle, koliko vredi jedan čovek? U pomoć zovemo nauku.

U proseku, od sala jednog (našeg) čoveka može se napraviti 7 kalupa sapuna (ranije 10). Gvozdta u njemu (čoveku) ima koliko za jedan ekser srednje veličine, šećera za svega jednu šoljicu kafe, fosfora za otprilike 2.200 pačurvača (šibica), a magnezijuma za jedan fotografski snimak. Ima i nekih drugih elemenata, ali toliko malo da ne vrede, praktično ništa. Ako vodimo računamo... Sve u svemu, kad se podvuče crta – jedva nešto oko 100 dinara, to jest – ni 20 maraka. Strašno? Nije!

Baš zato što vredi malo, naš čovek se rado i mnogo upotrebljava u razne svrhe, a ono što preostane – jednostavno se baća...

Šta ćemo sa ljudskom dušom?

Tačno: šta ćemo?...

kiro

Imenik rocka

Talkin heads – jedan od najzanimljivijih avangardnih, konceptualistički nastrojenih, multimedijalno utemeljenih progresivnih rock sastava u novijoj istoriji. Ovaj američki sastav predvođen David Byrneom postavio je vrlo visoke standarde rock-avantgarda.

Probrana diskografija:

- More Songs about Buliding and Food (1978)
- Fear of Music (1979)
- Remain in Light (1980)
- The Name of This Band is Talking Heads (1982)
- Speaking with Tongues (1983)
- Stop Making Sense (1984)
- True Stories (1986)

The Taste – vrsni irski blues trio, osnovan 1969. u sastavu: Richard McCracken (bas gitara), John Willson (bubnjevi), Rory Gallagher (vokal, gitare, usna harmonika, saksofon). Trio je bio bez premca u svom unikatnom viđenju spoja hard-rocka, bluesa, jazza i irskog folka, da bi se, kada je Gallagher već poželeo da se oproba kao solista, raspao 1971. kada Gallagher izdaje svoj prvi (fantastični debi) solo-album. Karijera najsenzibilnijeg belog blues gitariste svog doba od tada zna samo za svetle momente. Na žalost, Rory je krajem proleća 1995. umro usled posledica transplatacije jetre.

Kompletna diskografija:

- Taste (1969)
- On the Boards (1970)
- Live Taste (koncertni, 1971)
- Taste Live on the Isle of Wight Festival (koncertni, 1971) **James Taylor** – američki kantautor, vrlo popularan i „dečko koji (je) obećava(o)!” početkom 70-ih, čija je ovisnost o narkoticima i dugotrajno kliničko lečenje po mentalnim ustanovama jednostavno isušilo sav bogat izvor njegovih brojnih i maštovitih muzičkih i poetskih vizija. Oženjen je (još uvek) s Carly Simon.

Probrana diskografija:

- Sweet Baby James (1970)
- Mud Slide Slim (1971)
- One Man Dog (1972)
- Gorilla (1975)

Robert G. Tilly

Nemušti artizam

„Palmeto” (Palmeto) - Režija: Folker Šlondorf - Scenario: E. Maks Fraj, po romanu Dž. H. Čejse „Just another Sucker”, Glavne uloge: Vudi Harelson, Elizabet Šu

Promenivši nekoliko faza u tridesetpetogodišnjoj karijeri, Folker Šlondorf, uz Vendersa danas najaktivniji predstavnik nekadašnjeg pokreta Novog nemačkog filma, definitivno se ustalio u američkoj fazi. Njegov poslednji film „Palmeto”, kao gotovo svi njegovi prethodni filmovi, jeste obrada književnog predloška, ovog puta romana „Samo još jedan drkadžija” („Just another Sucker”) Džemsa Hedlija Čejna. Kao i Šlondorf, i Čejse je Evropljanin u Americi, Englez koji je posle II svetskog rata pisao romane uopšte se ne zanimajući za američku publiku kojoj je namenio iste romane. Pomenuti roman je uobičajena Čejsova kombinacija fikcionalnih klišeja iz petparačkih romana i filmova, i tu dimenziju Šlondorf je u potpunosti zadržao. „Palmeto” je skoro pravilno podeljen na dva dela, pseudonodar na početku i svojevrsnu dramu-komediju sa dvostrukim likovima na završetku. Takva struktura čini da je „Palmeto” tipična manipulacija stereotipima i klišeima, previše oslonjena na zamišljenu participaciju publike i u stalnoj dilemi da li je ozbiljan ili autoironičan film.

Šlondorfova režija ovakvog scenarija je bukvalna. U prvom delu on režira finu reminiscenciju noara, ali u drugom od mnogih mogućnosti režiranja jednog gotovo burlesknog zapleta, on bira sterilnu plastičnost tipa Tonija Skota. Izbor stila Džordža Roja Hila ili Alfreda Hičkoka u drugom delu, a još bolje za ceo film, bitno bi popravio utisak. Generalno, „Palmeto” nema nikakve veze sa noarom niti sa bilo kakvom istorijom filma. Ako sa bilo čime ima veze, onda je to najpre nemušta igra sa Hičkokovim nasleđem i površan pokušaj šokiranja publike koja odavno nije naivna da bi je nešto iznenadilo, koju je smislio stranac u Americi nezainteresovan za američku publiku, a filmovao ponovo stranac u Americi, ali stranac koji mnogo bolje poznaje Ameriku i pazi da ga ona razume, tragajući za sopstvenim kodom komuniciranja sa njom.

Šlondorfova glumačka ekipa je po imenima izvrsna. Ubedljivo inertni i frustrirani Vudi Harelson je odgovarajući glavni junak, simbol modernog intelektualca, dok je Elizabet Šu problematično odigrala dvostruki lik varalice i femme fataile. Džina Geršon je ponovo neprimetna u jednom art filmu, kao u Osterovoj „Pandorinoj kutiji”. Kloe Savinji, otkriće iz „Klinaca” Lerijsa Klerka, i u „Palmetu” je napravila briljantnu epizodu. To je dobra glumačka ekipa najviše zato što odlišno razume scenario i vraća sva njegova značenja i mogućnosti u ruke reditelja.

Tu osobinu glumaca Šlondorf u „Palmetu” nije koristio. „Palmeto” je više priprema za neki ozbiljniji projekt, nego što je realizacija kvalitetnog dela. U poslovno-umetničkom smislu, to je inteligentno čekanje bolje teme i inspiracije uz institucionalno pozicioniranje. Za gledaoce, „Palmeto” je samo kvalitetno odrađivanje posla, koje može privući jedino ličnim gledalačkim angažmanom i voljnom identifikacijom.

Pera Marković

NAMA JE DOVOLJNO DA ZNATE ZA NAS

FUNERO

PRIVATNO POGREBNO PREDUZEĆE

- Subotica, Karadorđev put 2

☎ 55-44-33 (danonoćno)

- Bajmok, JNA 3

☎ 762-024 (danonoćno)

- Palić, Jo Lajoša 18

(u cvećari „Orhideja”)

☎ 752-759

- Horgoš, Borisa Kidriča 7

☎ 792-202 (danonoćno)

Nudimo:

- sredstva za zaštitu bilja,
- semensku robu
- ručni poljoprivredni alat
- WAP perači i usisivači

STRUČNI SAVETI

Petefi Šandora 9, telefon: 566-228

PRIVATNO PREDUZEĆE – MOLOVANJE I FARBANJE

Bulović

Trg, CARA JOVANA NENADA 15.
Tel./Faks: 024/23-467

Šta gledamo u bioskopu

Pravi bioskop za dečake

„Čovek pod gvozdenom maskom” (The Man in the Iron Mask) – Scenario i režija: Randal Valas, Glavne uloge: Leonardo Di Kaprio, Džeremi Ajrons Scenarista Oskarima preagrađenog „Hrabrog srca” („Braveheart”) Randal Valas u ovom projektu je i scenarista i reditelj. Ovoga puta obradio je Diminog „Čoveka pod gvozdenom maskom”. Ovaj poslednji roman sa četiri musketara, ogromnog obima, Valas je uspeo da sažme u dimamičku priču ravnomerno brzog tempa, ne opterećujući se veličinom i tempom izvornika. Potpunim izostavljanjem ženskih likova i karaktera i odlukom da umesto trojice mušketara pogine samo jedan, Valas je napravio optimističnu priču, pretpostavivši pikarski roman i avanturistički film izvornom Diminom tragizmu. Valasova četiri musketara su, jasnije nego i u jednom od prethodnih pet filmova o musketarima, metafora jedne izuzetne muške ličnosti, pravog idealnog viteza, što je Diminu priču pretvorilo u bajkoviti mit i učinilo je lepršavom i lakom, kao i uvek kada se decidirano odstrani svaki romantičarski uticaj.

U potpunom skladu sa ovakvim scenarijima je i režija, uslonjena na stil Ričarda Lestera i epigonskih musketarskih filmova 70-ih godina. Ali, lepršavost režije bitno je narušena veteranom verbalnošću scenarija i odsustvom bilo kakve filmske tehnike izraza spram ogoljenog praćenja naracije. Je-

dina zbilja filmska odlika filma „Čovek pod gvozdenom maskom” je fotografija Pitera Sušickog, koja je reprezentativno prikazala atraktivne lokacije kraljevskog dvorca u Fontebloyu.

Prvoklasna lista glumaca je srž Valasovog „Čoveka pod gvozdenom maskom”. Leonardo Di Kaprio je impresivan u dvostrukoj ulozi dijaboličnog Luja XIV i njegovog tajnog brata blizanca, pravednog Filipa. Žerar Depardje dao je jednog gargantuanski bogatog Portosa. Neujednačeni lik Aramis Džeromi Ajronsa, frustrirani Atos Džona Malkoviča i previše zabrinuti D'Artanjan Gebrijela Birna, iako falični kao uloge, precizno su uobličili tetradu idealnog Valasovog viteza. Sa lošijom ekipom, „Čovek pod gvozdenom maskom” bio bi očajan film. Ovako, ideja je profunkcionisala, iako teško oštećena preteranim verbalizmom.

Gotski završetak filma, u kojem se mit okončava rađanjem novog heroja, čini ga spektaklom osvežavajućeg optimizma. To je prava bajka za dečake, male i odrasle, koja od gledaoca zaslužuje barem blagonaklonost, a uzvraća mu naivnim, ali blagonaklonim poverenjem u srećno rešenje svakog problema.

(a. m.)

Numizmatika

Metalni novac Kraljevine Srbije pod Karađorđevićima

Dinastička smjena na prijestolu Srbije već sljedeće godine donijela je stanovite promjene u oblasti izdavanja novca. Zakon od 26. veljače 1904. predviđa kovanje metalnog novca s kom novog vladara.

Prvo izdanje metalnog novca datira iz 1904. Emitirano je šest apoena: od dvije, pet i pedeset para i jednog, dva i pet dinara. Komad od dvije pare kovan je od bakra. Na aversu je državni grb Srbije, a s druge strane piše: „Kraljevina Srbija 26. februar 1904”. Težina mu je dva grama. Primerak od pet para izrađen je od nikla i po nacrtu odgovara komadu od dvije pare, samo ima drugačiju oznaku vrijednosti, a težak je tri grama.

Srebrnjak od pedeset para na prednjoj strani ima lik kralja Petra I. okrenut udesno i napis oko njega: „Petar I kralj Srbije”. Na reversu stoji: „50 para 1904”, u vijencu, a iznad njega kruna. Novac od jednog i dva dinara razlikuje se od pedesetopara oznakom vrijednosti. Izrađeni su od srebrne legure noće 835, a teže: pedestopara dva i po grama, dinar pet i vodinarka deset grama.

Novac od pet dinara razlikuje se od prethodno opisanih komada. Na aversu (s lica) nalaze se uporedno likovi Petra I. Karađorđa i natpis: „Petar I – Karađorđe”. Ispod glave je potpis graverera. S druge strane je državni grb. Pri vrhu gornjeg polukruga stoje godine 1804 - 1904, a na donjoj strani piše: „5 dinara”. Na obodu novca utisnuto je reljefnim slovima: „Bog čuva Srbiju”. Na izvjesnom broju primjeraka taj natpis je

izokrenut i glasi: „Bog Srbiju čuva”. Petodinarka je teška dvadeset pet grama, a finoća srebra je 900 promila.

Sljedeće izdanje metalnog novca datira iz 1912. Sastoji se iz šest apoena: 5, 10 i 20 para u niklu i jednog, dva i pol dinara u srebru. Po izgledu odgovara prethodnoj emisiji, samo je oznaka godine 1912.

Emisija iz 1915. ima samo tri apoena: pedeset para, jedan i dva dinara. Od prethodnog izdanja razlikuje ih oznaka godine i oznake pri dnu reversa, koje predstavljaju opanak i pištolj.

Svi naprijed opisani novci kovani su u bečkoj kovnici. Izbijanjem rata obustavljena je svaka veza s ovim poduzećem, a pomoć u kovanju novca potražena je na drugoj strani, u Francuskoj. Emisija s godinom 1915. doživjela je još jedno izdanje. Rađena je u pariškoj kovnici, a po izgledu identična je prvom bečkom izdanju, samo što nedostaje signatura graverera.

Posljednje izdanje (1917.) metalnog novca sastoji se od četiri apoena: pet, deset i dvadeset para u niklu (ovi komadi od prethodnih niklenjaka razlikuju se samo po godini izdanja) i dvadeset dinara u zlatu. Zlatnik na aversu ima lik kralja Petra I., s bradom i kapom na glavi. Natpis je isti kao i kod ranijeg novca, osim što je godina drugačija. Komad od dvadeset dinara svakako je najrjeđi primjerak novca u srpskoj monetarnoj numizmatiki – skup je i do njega se vrlo teško doći.

Ante Zomborčević

Balint Vujkov: Pripovitke, Subotica, Žig, 1998.

ZABORAVLJENA VAŽNOST MARGINA

Iza Balinta Vujkova, najznačajnijeg zapisivača bunjevačke usmenoknjiževne proze, ostalo je mnoštvo neobjavljenog materijala i svaki napor da se njegovoj bibliografiji posthumno dopišu novi naslovi vrijedan je hvale. Knjiga **Pripovitke** objavljena u novopokrenutoj Zigovoj biblioteci zvučnošću njegova imena te relativnom nezahitjivosti štiva uz to je i unaprijed predodređena na odjek kakav malokoja druga može postići u čitalačkoj publici među Hrvatima u Vojvodini te svima drugima koji se vojvodansko-hrvatskom književnom produkcijom zanimaju.

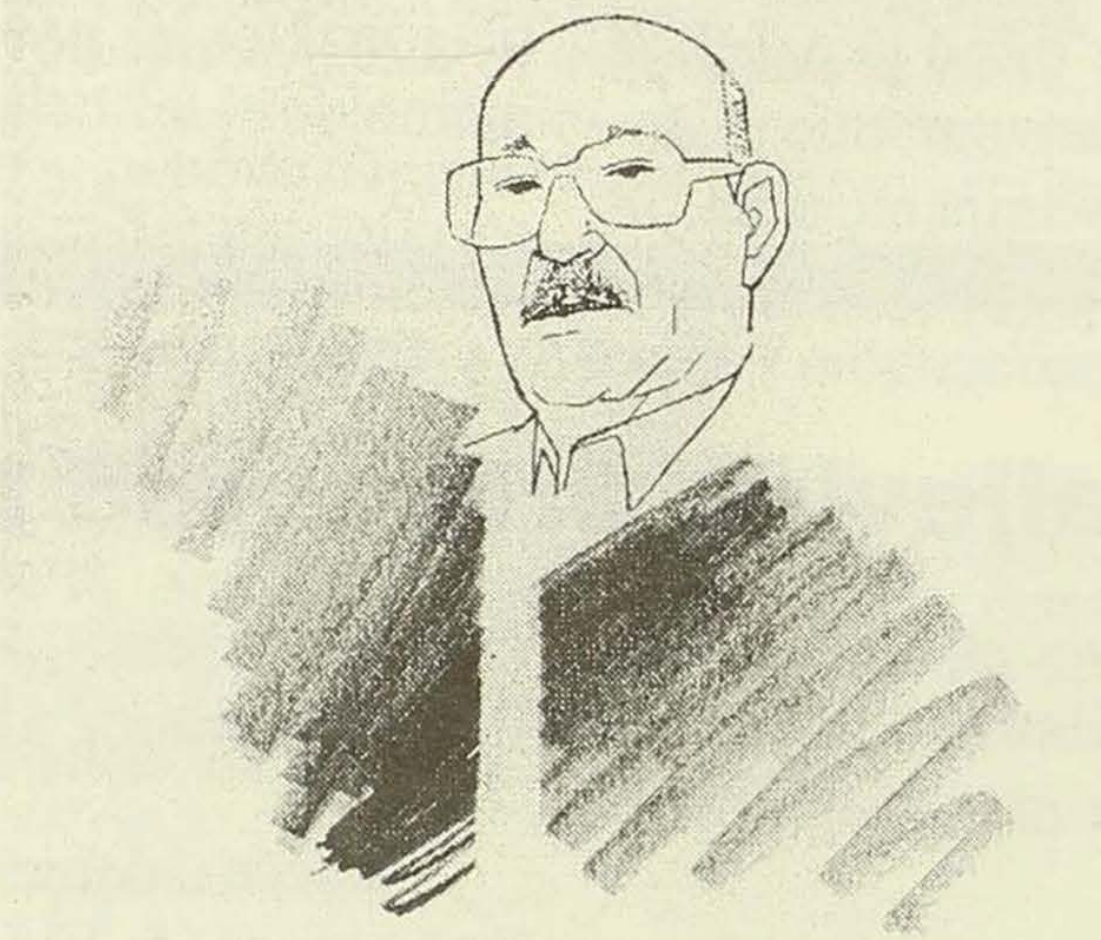
Najnovija knjiga donosi nam na jednom mjestu 89 kratkih šaljivih priča, koje su čitateljima dosad bile podastirane na stranicama Ziga. U samim tekstovima nema ničega što bi bitno odudaralo od dosadašnjih Vujkovljevih knjiga: njegov prepoznatljiv način stilizacije dao je i ovdje završni oblik narodnom kazivanju. Svim je pričama zajednička namjera postizanja komičnog učinka i služe se pritom naivnim pučkim sredstvima. One zrcale mentalitet sredine u kojoj su kazivane, nazor na narav komičnoga i njezin opći kulturni tip, predstavljajući tako današnjem obrazovanom čitatelju više jezičnu i kulturnu informaciju nego istinski užitek u čitanju.

A svaka knjiga koja drži do sebe, bez obzira na to što svojom građom može zanimati i druge slojeve publike, upravo takvog čitatelja mora imati u vidu. Priređivači su, čini se, ovoj činjenici obratili nedovoljnu pozornost. Oni, naime, nisu čak ni imenovani, a to je uvijek kad se objavljuju tuđi rukopisi velik propust. Bilo bi dobro i to da je opisan i obrazložen postupak priređivanja za tisak, jer je bez tih podataka cjeline filološke informacije nužno narušena. Umjesto postupka priređivanja obrazložen je postupak lekture. Iako bi on morao biti najmanje upitan, praksa objavljivanja dijalektalnih tekstova u hrvatskim sredinama pokazuje da se tom problemu pristupalo nedovoljno sustavno, što se može vidjeti već iz usporedbe najvažnijih knjiga gdje se „pravopis” mijenja iz jedne u drugu bez obrazloženja. Stoga je napor da se on izrijeком obrazloži vrijedan pozornosti, pa ipak se čini da su pozivi na njegovu reformu i ponuđena rješenja ishitreni.

Pisanje apostrofa (ili izostavnika) očito je bilo najveći problem. O njima važeći hrvatski pravopis kaže da se mogu, ali ne moraju, pisati na mjestima gdje je glas iz različitih razloga ispušten. No čak ni kada se pišu, ne bilježe se nikada u tzv. krnjem infinitivu („radit” mjesto „raditi”) ni na mjestima gdje dolazi do sažimanja samoglasnika („igro” mj. „igrao”, „ko” mj. „kao”). Već bi pozivanje na ovo pravilo uklonilo najveći broj primjera u kojima se dilema oko bilježenja apostrofa mogla javiti, pa njegovo izostavljanje u spomenutim položajima ne bi trebalo posebno objašnjavati. U prijašnjoj se praksi objavljivanja bunjevačke usmenoknjiževne proze u tim položajima on ionako uglavnom nije bilježio.

Pravopis, uz to, savjetuje odvojeno pisanje riječi uvijek kad je to moguće, jer se time izbjegava unosenje nepotrebnih novih u leksički sustav. Iako je ovo načelo rastezljivo a njegove interpretacije u konkretnim primjerima različite, njegovo bi se poštivanje teško suglasilo s načinom pisanja sljedećih oblika: „nau-gled” (mj. „na ugled”), „nástal” (mj. „na astal”) ili čak „saćete” (od „sad ćete”). Ovakvo se pisanje u **Pripovitkama** opravdava time da navedeni primjeri u izgovornom obliku djeluju upravo tako kako su napisani, no tomu se može prigovoriti u najmanju ruku nedosljednost. Kao akcenatska cjelina (ili kao fonetska riječ) funkcioniraju, naime, i „ti š” (od „ti ćeš”), „nuz njeg”, pa čak i „ne radim” i „u kucu”, ali ipak nisu pisani sastavljeno.

BALINT VUJKOV

pripovitke

Pozivanja na pravopis ovdje su nužna iako se radi o bilježenju nestandardnog idioma. Ne zato da bi se negirale njegove individualne kvalitete, već zato što je pisana forma uvijek u određenom smislu njegovan oblik izražavanja, a jedini njegovan oblik jezika, u koji se slijevaju napori čitavih generacija i koji predstavlja najveću kulturnu vrijednost jedne jezične zajednice, jest standardni jezik. Ne pozivanjem na pravopis u pisanom bi jeziku zavladao nered sličan onome koji bode oči u rogovatnim napisima zastupnika „bunjevačkog” jezika i očituje njihovo veliko nerazumijevanje temeljnih načela jezične kulture. Zato se njegova konkretna pravila moraju poštovati i onda kad se piše dijalektom svugdje gdje se tom može, a opći principi sustavnosti i dosljednosti ondje gdje je to otežano.

U našem slučaju, poštujući sustav dijalektnog idioma, nećemo pisati apostrof u zamjenici „ko” jer se ona u liku „tko” u njemu nikada i ne javlja. Ne mo-

ramo stavljati apostrof ni na mjesto glasa „h” („ocu” mj. „hoću”) jer tog glasa u mladem ikavskom, kao i u većini štokavskih dijalekata, uopće nema. To će, istina, unijeti malu zbrku u razlikovanje pojedinih pridjevnih i zamjeničkih oblika, ali nju rečenični kontekst može lako ukloniti. U dosadašnjoj se praksi apostrof u genitivu množine pridjeva zamjenica ipak često bilježio („koji” od „kojih”, za ralik od „koji”).

No upravo je zbog poštovanja sustava dijalekta, tj. onoga što je u njemu individualno, uputno pisati apostrof u krnjim ostvarajima riječi koje se inače i u dijalektu mogu realizirati u cjelovitoj formi, i to bez obzira na to je li krnjost uvjetovana položajem („sa' ćeš” prema „sad el nikad”, „očemo l” prema „očeš li”, „ti š” prema „radit ćeš”) ili je ona rezultat potpuno slobodna izbora („o's el ne's” prema „očeš el nećeš”).

Nikakva individualnost dijalektnog sustava ipak ne priječi da se oblici budućeg vremena bilježe sukladno hrvatskoj pravopisnoj normi, tj. „radit ću” a ne „radiću”, tim prije što se izgovor kao „radiću” ionako izrijeком propisuje. Takvo pisanje ipak nije bilo uobičajeno ni u dosadašnjoj praksi, niti se spominje u prijedlogu nove: oblik koji je fako očito svojstven samo srpskom standardu nigdje se ne dovodi u pitanje. A ako nešto treba mijenjati, onda je to upravo ta točka.

O načinu bilježenja bunjevačkih dijalektalnih tekstova, i to ponajprije onih koji izlaze iz okvira „pjesničkih sloboda”, valja razgovarati i usvojiti zadovoljavajući standard. Pritom se potrebno temeljito upoznati s dosadašnjom praksom, s „pravopisima” drugih hrvatskih narječja te s pravopisom hrvatskog standardnog jezika. Zbog nepotpunosti takvih uvida prijedlozi izneseni u **Pripovitkama** i njihovi argumenti ne djeluju dovoljno utemeljeno i ako se budu provodili, bit će to samo zato što je kulturna javnost ili nezainteresirana za ovakva pitanja ili nedovoljno jaka da na njih utječe. Ili možda, a to bi uistinu bilo tragično i jedva se usuđujem izreći, zato što kulturne javnosti i nema.

Bilo bi dobro, osim toga, kad se ubuduće stane govoriti o Balintu Vujkovu činiti to s manje strahopoštovanja a s više kritičnosti. Njegova je ogromna saku pljačka energija uistinu vrijedna poštovanja, ali on zasigurno nije ni veličina bez mane ni najveći lik u inače oskudnoj kulturnoj prošlosti Hrvata u Vojvodini. Njegova nas erudicija neće zadiviti, jer je bio više romantički zanesenjak nego ozbiljan folklorist, a nadam se da ni „pučgenij”, u koji je on toliko vjerovao da ga je uzdizao do razine estetičkog načela: dok je u zbilji neuk, naivan i skučen obzorja, nije ideal kojemu hrvatska zajednica u Vojvodini teži. Ukratko, kao u svim poslovima, i u filologiji kritičnost valja dati prednost pred ljubavlju, i to toliko da se svaka ljubav, i prije nego što obznani, podvrgne kritičkom propitivanju i obrazloži. U protivnom nas znači odvesti i na opasne putove.

Petar Vuković

Iz sportske prošlosti Subotice

Značajni sportski događaji u povijesti (IV.)

1880. – Novoosnovano Sportsko društvo „Szabadkai Torna gyulet” (Subotičko gimnastičko društvo), 22. kolovoza držalo je na posjedu Ferdinanda Vermesa u Segedinskim noogradima (danas Kertváros) svoju drugu sportsku priredbu od osnivanja. Natjecalo se u gimnastici, atletici i tenisu.

– Na Paliću je počelo organizirano sportsko hrvanje u okviru „Subotičkog gimnastičkog društva” Vermes Lajos koji je bio inicijator i pokretač mnogih sportskih aktivnosti, bio je začetnik i hrvanja.

1881. – 7. srpnja na natjecanjima na Paliću održano je prvo natjecanje u boksu, apsolutni pobjednik je bio Miklós Losa (Mikloš Kloša)

– Vermesova ideja i zamisao: – sport učiniti dostupnim svima, na Palićkim igrama dolazi do potpunog izražaja. Na natjecanjima pored članova mogu nastupati i nečlanovi društva. Mogao se baviti sportom svatko tko je za to imao volje.

– Na istom natjecanju (7. srpnja), održano je prvi put javno natjecanje u plivanju. Natjecanje je donijelo jedno veliko iznenađenje. Na stazi od 500 m pobijedio je nesnaestgodišnji Palićanin Wieber Frigyes (Veber Frideš) tada poznatu plivačku zvijezdu Mađarske – Székrenyesi Kálmána (Šekrenješi Kalman) koji je bio čuven po tome što je 29. kolovoza 1880. preplivao Balaton (Blatno jezero) za 7 sati, 4 minuta i 27 sekundi što je za ono vrijeme predstavljalo fantastičan rezultat.

1882. – Sziklai Soma (Siklai Šoma) napisao je, a Gradski vjet slobodnog kraljevskog grada Subotice izdao monografiju Palića, u kojoj se između ostalog govori i o sportu i sportskom životu na Paliću.

– Lajos Vermes pobjeđuje u biciklističkoj utrci Budimpešta – Košice.

– Glavna atrakcija na Palićkim natjecanjima bilo je bacanje kugle. János Račsmányi (Janoš Račmanji) bacio je ku-

glu tešku 17,5 kg na daljinu 628 cm. Za ono vrijeme ovo je bio najbolji rezultat koji je postignut s jednim sportskim predmetom u Mađarskoj.

– Prvo zvanično natjecanje u plivanju održano na Paliću u dvije discipline: plivanje preko prepreka na 500 m (prepreke su bile balvani od jelovine koji su plutali na površini vode). Pobjednik je bio Andor Milašin u vremenu 12,5 minuta i na 3000 m u kome je pobjedio Frigyes Weiber u vremenu 1 sat i 8 minuta.

1883. – Lajos Vermes na Paliću demonstrira hrvanje u grčko-rimskom stilu, a na prvenstvu MAC-a u Budimpešti osvaja prvo mjesto u tzv. francuskom hrvanju (2x2 minute).

1884. – Početkom 1884. izgrađena je na Paliću natjecateljska staza ovalnog oblika opsega 225 m. Dotle su se natjecanja održavala na ravnoj stazi i okret se vršio oko jedne određene točke. Lajos Vermes je u sportskom informatoru „Hercules” stazu ovako prikazao: „Velike stvari se pripremaju ovdje. Gimnastičko društvo je izgradilo kolosalnu zatvorenu arenu”. Iz ovog se da zaključiti da je duž strana ovalnog terena ili pak bila djelomično sagrađena i tribina. Bio je to prvi objekt ove vrste na teritoriju ondašnje Mađarske. – Već u uobičajeno vrijeme prve nedjelje kolovoza „Subotičko gimnastičko društvo” organizira ustaljeno natjecanje na Paliću. Ove godine prvi put su se predstavili veslaci na 500 m stazi. Start utrke je bio postavljen na dijelu obale između današnjeg ženskog štranda i jedriličarskog kluba. Startale su tri ekipe, a pobjednik je bio četverac „labud” (čamac je bio izgrađen od metala). Od naredne godine veslanje postaje zvanična disciplina Palićkih igara.

– Arpád Folinusz (Arpad Folinus) na kolovoškim natjecanjima istrčao je 100 metara za ono vrijeme fantastičnih 11 sekundi! To je bio najvredniji i najinteresantniji rezultat ovog natjecanja. Usporedbe radi: na prvim olimpijskim igrama 1896. u Ateni, pobjednik na 100 metara Amerikanac T. E. Burke trčao je za 12,2 sekundi.

Ante Zomborčević

Pčelarstvo

Propolis (pčelinja smola)

Propolis je ljepljiva materija koju pčele skupljaju s pupoljaka i kore nekih drvenastih i zeljastih biljaka (vrba, topola, brijun, smreka, bor, suncokret i dr.) ili je spravljaju od etarskih ulja i balzama koje sadrže opne polenovih zrnaca kojima se pčele hrane. Propolis je žutozelenkaste do crvenkastomrke, bez mirisa i prijatnog mirisa. Na temperaturi gnijezda, na se tijekom ljeta, on je mekan i ljepljiv, a na hladnom je tvrd i krak. Sadrži 55-60% smolastih materija, 8-10% etarskih ulja, oko 30% voska, kao i neke mehaničke primjese: ostatak pčelinjih tijela, polenova zrna i dr. Rastvara se u alkoholu, a u tonijaku i octanoj kiselini. Propolis služi pčelama kako bi im omogućilo zatamniti šupljine na svojoj košnici, a upotrebljavaju ga i ljudi da bi želje oblijepiti leš nekog svog neprijatelja (miša, žabu ili štera) kad uđe u košnicu. Nakon što ubiju takvog neprijatelja, a u nemogućnosti da ga izbace iz košnice, pčele ga cijelog ljetoprije propolisom i pretvore ga u neku vrstu mumije. Na taj način pčelinje društvo se štiti od neprijatnih zadaha i bakterijske flore.

Prema mnogim istraživačima i znanstvenicima, propolis ima širok antimikrobni spektar i djeluje bakteriostatično i baktericidno. Posljednjih godina veliki broj liječnika, biologa, farmaceuta, biokemičara, mikrobiologa i drugih stručnjaka iz raznih zemalja širom svijeta istražuju sastav i osobine propolisa. Već se iskazuje mogućnost njegove široke primjene u ginekologiji, stomatologiji, dermatologiji, kozmetici i drugim granama medicine.

Pored svega, propolis se još ne koristi široko, mada predstavlja vrlo cijenjenu sirovinu za medicinske i tehničke potrebe. Međutim, primjenom u alkoholnim tinkturama pokazano je da propolis ima vrlo jako i brzo antiflogističko

(ublažava zapaljenje) djelovanje na koži i sluzokožama probavnog i respiratornog sustava. Danas se razni preparati s propolisom koriste u liječenju prehlada, zapaljenja u ustima, zdrijelu i jednjaku, a njihova superiornost se sastoji u tome što nisu škodljivi ni za koji dio organizma, bilo da se koristi samostalno ili istodobno s ostalim lijekovima.

U pučkoj medicini propolis je već našao široku primjenu, smatra se ljekovitim sredstvom protiv malignih tumora, astme, čira na želucu i dvanaestopalačnom crijevu, srčanih i bronhijalnih oboljenja. Rastvori propolisa se koriste za liječenje rana (svježih, začeđenih, koje ne zarašćuju), opekotina, žuljeva, kroničnih ekcema, neurodermatitisa.

Praktična primjena propolisa našla je mjesto i u veterini i daje brojne rezultate u liječenju želudačno-crijevnih oboljenja kod teladi, mikrobaciloze ovaca, mastitisa kod krava i niza povreda životinja.

Propolis nalazi primjenu i u spravljanju finih lakova i politura za stolarske proizvode, napose za gudačke instrumente. Vosak izdvojen iz propolisa je veoma mek i jako mirišljiv, što ga čini vrlo pogodnim za spravljanje kozmetičkih preparata.

U humanoj medicini, i pored mnogobrojnih i izuzetno učinkovitih djelovanja, ne preporuča se nekontrolirano uzimanje propolisa. Prosječna dnevna doza iznosi 15-20 kapi, jednom do dva puta dnevno na malo meda ili šećera u kavenoj žličici. Kod djece se doza smanjuje na pola. Alergije na propolis se mogu pojaviti, ali su izuzetno rijetke, a ako se i pojave, smanjuje se tako što se propolis miješa s drugim pčelinjim proizvodima.

Ne zaboravimo, propolis je čisti prirodni antibiotik!

Ante Zomborčević

Bledi nastavak kulturnog filma

„Braća Bluz 2.000” – Povratak braće Bluz”

Režija: John Landis, „Universal Pictures”

Produkcija: John Landis, Dan Aykroyd, A. Belzberg

Uloge: Dan Aykroyd, John Goodman, Joe Morton, „The Blues Brothers Band”...

Jednako kao što su John Landis, i glumac i scenarista, kao i koproducent Dan Aykroyd uspostavili neke nove moduse muzičke komedije pojavom filma „Blues Brothers”, pre 18 godina, tako su, njegovim nastavkom, neinventivno nazvanim „Blues Brothers 2000” („Povratak braće Bluz”), 1998. godine, definitivno uništili jedan mit, nastao s kulturnim (prvim) serijalom o braći Elwoodu (pokojni John Belushi), i Jakeu (Dan Aykroyd) Blues.

Ponovo se potvrdilo staro pravilo da nijedan nastavak nije bolji (štaviše ni prineti ga) od originala, pravilo koje je u filmskoj mitologiji prekršio samo jedan film - „Kum II” Francis Forda Coppole, koga u ovom slučaju možemo tretirati kao onaj čuveni „izuzetak koji potvrđuje pravilo”.

Smrću jednog od najsamosvojnijih američkih estradnih zabavljača u posljednje dve-tri decenije Johna Belushija svaka asocijacija na izvorni kult-film „Blues Brothers” izgubila je smisao, ali je režiser John Landis, kome u posljednje vreme baš ne cvetaju ruže što se kreativnosti tiče, nije odoleo a da ne posegne za oprobanom holivudskom „cakom” uzimanja para na restlovima nekada uspešnih hit-formula.

Rezultat je katastrofalan: užasno dosadan, anemičan film, u kome su čak i replike na najbolje dosetke iz prvog nastavka vulgarno neinventivne i blazirano izvaštačene. U nevezanom ćaskanju s direktorom „Suboticafilma”, pre gledanja premijerne projekcije, pomenuti je zakuckao: „Zašto je, zaboga, morao da snima nastavak?” Pitanje je, dakako, bilo retorično, i ne zahteva odgovor kog svi znamo, a koga je sažeto dao po-

kojni velikan avangardnog rocka Frank Zappa, naslovivši jedan svoj album: „We are only in it for the Money” („Mi u svemu ovome učestvujemo samo zbog para”).

Svetla tačka drugog dela filmske istorije o braći Bluz svakako je muzika. U filmu „Blues Brothers 2000”, sem velikana crnog rythm & bluesa koji su se pojavili i u originalu (Aretha Franklin, James Brown) i sjajnog sastava „The Blues Brothers Band”, koji prati (sasvim solidne vokalne izlete) Johna Goodmana i Dana Aykroyda, pojavljuje se jedan fenomenalni, ad hoc sakupljen sastav, od muzičara takvog renomea da pri pominjanju njihovih imena zastaje dah. To je sastav koji u filmu, u takmičenju s „Blues Brothers Bandom”, treba da odluči ko su najbolji blues-muzičari u okolini. Oni, a u filmu se zovu „The Louisiana Gator Boys”, pobeđuju, što i nije naročito teško, jer su to: B. B. King, Bo Diddley, Eric Clapton, Dr. John, Steve Winwood, Isaac Hayes, Koko Taylor, Lou Rawls, Billy Preston, Clarence Clemons, Grover Washington Jr. i Charles Mussellwhite, najbolji svirači i pevači rythm & bluesa između Chicaga i New Orleansa, sa sve gostima iz Britanije (Clapton, Winwood).

Najzad, moram pomenuti i najveći „gaf” režisera Landisa i koproducenta Dana Aykroyda, a to je – neuvrštavanje u „casting” rođenog (mlađeg) brata pokojnog Belushija, Jamesa, koji je ulogu svoga brata sjajno igrao (i pevao) punih 10 godina, da bi pred snimanje filma, iznenada, bez ikakvog rezona i opravdanja, bio zamenjen (solidnim pevačem, ali ipak nepriremenim rmpalijom) Johnom Goodmanom...

Sve u svemu, ako ste jedan od „fanova” mita o braći bluz, a uz to još i ljubitelj afro-američke soul, blues i rock muzike, daleko vam je pametnije da kupite CD-soundtrack istoimenog filma, nego da se (opravdano) sablažnjavate na ispraznošću još jednog neuspešnog pokušaja „podgrevanja” jednog sjajnog filma.

Robert G. Tilly

Svemir21

Ne računajući nehomogenost i gustinu materije u njemu koje posjeduju crne jame i koje se mogu privlačiti i raspasti eksplozijom u otvorenom Svemiru pošto se one udaljuju mogu samo ispariti. Za masivniju crnu jamu tipa 10 na 14 sunčevih masa potrebno je oko 10 na 108 godina. U modelu Svemira u kojem je kritična gustina mase jednaka kritičnoj gustini Svemira, crne jame će se prije spajati nego ispariti. Svaka crna jama sadrži entropiju proporcionalnu kvadratu svoje mase. Ako se sjedine dvije crne jame istih masa, entropija takve jame je četiri puta veća od pojedinih masa koje su je oblikovale. Njihovim ujedinjavanjem entropija im veoma raste. Ako bi crna jama isparila, tada bi njena entropija prešla na emisiju zračenja. Dovoljno brzo spajanje crnih jama sprečava njihovo isparavanje i veći dio entropije ostaje u njima. Za Friedmanove modele svemira znakovito je da počinju s radijusom svemira jednakom nuli, ali ne znači i točkom svega postojećeg. Njihova nestacionalnost može se objasniti i bez opće teorije

relativiteta. Širenje i skupljanje svemira slaže se s Newtonovom teorijom gravitacije i općom teorijom gravitacije Alberta Einsteina. Po Lemetru svjetlosni zraci se fokusiraju, jer je krivina svemira pozitivna tako što svjetlost nekog objekta slijedi geometriju prostora oko sfere svemira na suprotni kraj i formira lik objekta. Zbog lokalnih nehomogenosti u skupljanju materije postoji mogućnost da se jave čak i nekoliko tih sekundarnih likova, ali naša opservacija nije dala o tome još nikakav dokaz iako se posebna pozornost obraća vrlo dalekim objektima kvazarima. Njihovim crvenim pomacima, istovjetnim spektralnim linijama jer ih po njima razlikujemo svakog po naosob. Istina, ima nekih elemenata, ali nedovoljno jasnih da bi se o njima moglo kazati kako su točni za dokaz: kako se radijus krivine u svemiru mijenja s vremenom i da je početak širenjem koje se postupno usporava i zaustavlja (stacioniran) nastavio da se širi.

(nastavit će se)

Lazar Francišković

Kasla

Kad vratim sićanje na događaje u kolovozu, iz sredine tridegodina, odzvanja mi u ušima zujanje mašine (2) u rasprosnjenim guvnima naše neprigledne ravnice. Tu i tamo sešina ne vidi od dračovi drvoreda, al se njezin rad vidi izine – odaje ga oblak prava. U ovom misecu su zemljodilniogledali kad će njim mašina uč u guvno, sa željom da otaleg prija izade, da posli ovršenog žita doznadu koliko su navrli i koliko će njim posli simena i kruva ostat naprodaj – za rast gostanja. Očekivanje kasle po želji i radosti je valjda još i od očekivanja kakog dragog gosta, jel kasla u guvnu puni in džep, iz kojeg će doćeć i drugima. Tako je to bilo u novije ne, a početak vršidbe je bio drukčiji.

Od pamtivika, otkad je naučio da iz žita ispeče kruv, čovikooriga je kako da iz odranjenog žita što lakše i sa što manje gubitka dođe do zrna. Pračovik je zato imo najprostiji način: o je med dlanovima zriłe vlatove, os i plivu je oduvo i na nu mu je ostalo čisto zrno. U ovom načinu izdvajanja zrna vlatu nije imo gubitka. Otaleg pa do novovrimene vršidbe lom razvojni put je bio zdravo dugačak.

U Starom viku čovik je zrno izdvajao iz vлата ručnim mlaćenimotkama, vilama i njima nalik raznim pomagalicima; posli razne životinje natiro da gaze po na zemlji razastrtim vlatova. U tom poslu su se Egipćani koristili magarcima, Grci volovima, u Mezopotamiji, Kini, pojedinim zemljama Evrope... njima, to se vidi na starim slikama ti naroda. Tušta naši preta je još i u drugoj polovici prošlog vika zrno izdvajalo iz vlatonjskim gaženjem. Tako su radili oko šezdeseti godina slog vika i u đurđinskom Stantićevom šoru – čuo sam od... Ovim načinom dobiveno zrno je skupljeno sa zemlje i na i provijano, odstranjeno od nečistoće, al se pomalo čivalo zrno (2-3%). Ovaj starinski način izdvajanja zrna su onda napridniji na unapridili vučnim njima, volovima, bivo... valjkom (Kartani, Kinezi, Egipćani, narodi na prostoru snje Rusije...).

U tom sporom razvoju laganja zrna žita iz vlatu, najkrupniji je korak ravio Skot Meikle An kad je 1785. napra prikazo bubanj sa na, namistio ga d košarova i tako prvi ravio srce kasle. Malo je 1831. Amerikanac uel Turner je patentizy. američki klinasti nj. Tako je nastala vršilica, kojom su ovrla dva čovika m okrećanjem bubnibalo je proć više od godina dok čovik sa e vučni valjak nije unapridio i digo na postolje da bi došo žeg i lakšeg izdvajanja zrna žita iz vлата. Ovake naprave, e kasle, su se brzo širile po žitorodnim područjima, jel XIX. viku počeli sve više proizvodit žita rad širenja leni putova (3) kojima se ono moglo odnet na udaljenija di ga nije bilo.

ovobitna (ručna) vršilica je vlatove ovrla, a zrna su od pće očistili vijanjem na vitru. Ovake vršilice su počele at i žitorodna područja Evrope u prvoj polovici prošlog a za kratko vreme su je usavršili, dodali su joj plivotres i tres, nova radna tila. Sad je ona postala složenija i zakti e više snage, pa je nisu mogli okrećat ljudi. Zato su joj za n dali jarganj(4), a njeg je na početku druge polovice og vika naslidio kazan (5), koji je u početku bio vučni, a aja prošlog vika samohodni.

dnost ovaki mašina je bila u tom što je u vršidbi mogla više guvna, pa su je za se kupovali samo veliki gazde, a li su se taki kupci mašine, koji su je hasnirali da drugom žito, da s njom zarade.

većini ljudi tinja žeravica znatiželje da upozna i zagleda radi nika mašina, napose one sa kojima se ne susriće u

svakidašnjici. Kasla je med prvim složenijim poljoprivrednim mašinama koje su počele osvajat zemljodilnike, olakšavat njim i pojevtinjavat skidanje roda sa usiva. Kasla već i radi tog izaziva znatiželju, jel se u njoj nevidljivo odvaja zrno iz vлата. Kad se znatiželjnik zagleda u rad kasle s polja vidi veliku mašinu u kjuu ranjač (6) razvlači snop žita, onda na jednom kraju teče žito u džakove, a na drugom ispada slama i pliva. Mašina jednolično zuji, malo je glasnija kad bubanj proguta snop žita, oko nje se praši, a šta se dešava u njoj znadu samo dobro upućeni i oni koji s njom rade.

Zanimljivo je da su tušta nji zagledali rad mašine, di do tridesetak ljudi radi različite poslove, a sve se svodi da se kasla ravnomirno narani s vlatovima, ranjač određuje brzinu rada svim drugim radnicima – od snopljara (7) do kazaloša (8) slame. Skoro je svakom gazdi došo kogo u goste kad mu je mašina ušla u guvno, uživali su gledat kako će za kratko vreme žito iz kamare bit odneto na tavan il u magazin. Volili su gledat vridne radnike kako dvore mašinu da radi brez zastoja.

Nagovištaj potpunog potiskivanja kasli je obavljen 1956. uvozom prvi kombaja (9) u naš atar. Vrimenom su kombaji potisli mašine iz zadruga i državni imanja, od druge polovice šezdeseti godina kombaje su počeli kupovat i privatnici, a bliže sedamdesetim godinama vršalice sasvim nestale iz naši guvana.

Danas ima još po nika sačuvana kasla, jedna od nji pokazno godinama radi u okviru „Dužijance“. I oye godine je ta kasla vrla na „Takmičenju risara“ u Starom Zedniku. Sve je više mladi ljudi koji nisu imali priliku vidit rad vršalice, pa je tim veća njeva znatiželja, a taki će ubuduće bit sve više. Nažalost, sve je manje oni ljudi koji su radili na mašini i znadu taj poso, a to pogotovo važi za ranjača, mašinistu (10), dobošku (11)...

Organizatori „Dužijance“ se paštre da svake godine pokažu u radu ovu mašinu, na zadovoljstvo znatiželjnika, a i oni koji su kadgod radili s mašinom da se podsite na njeva dobra stara vrimena.

(Nastavlja se)

Alojzije Stantić

(1) kasla – dreš, vršilica

(2) mašina – višeznačan rič, ode: kasla (vršilica) il kompletna vršača garnitura: pogonska mašina (traktor, parna mašina), kasla, (možda i vučni elevator) i boda

(3) gvozden put – željeznička pruga

(4) jarganj – naprava koju okreće u krug konj(i) i priko zupčanika i kardana prinosi snagu i tira drugu mašinu

(5) kazan – lokomobil parna mašina za pogon kasle (krupare, pluga)

(6) ranjač – na kasli u bubanj razvlači snop žita

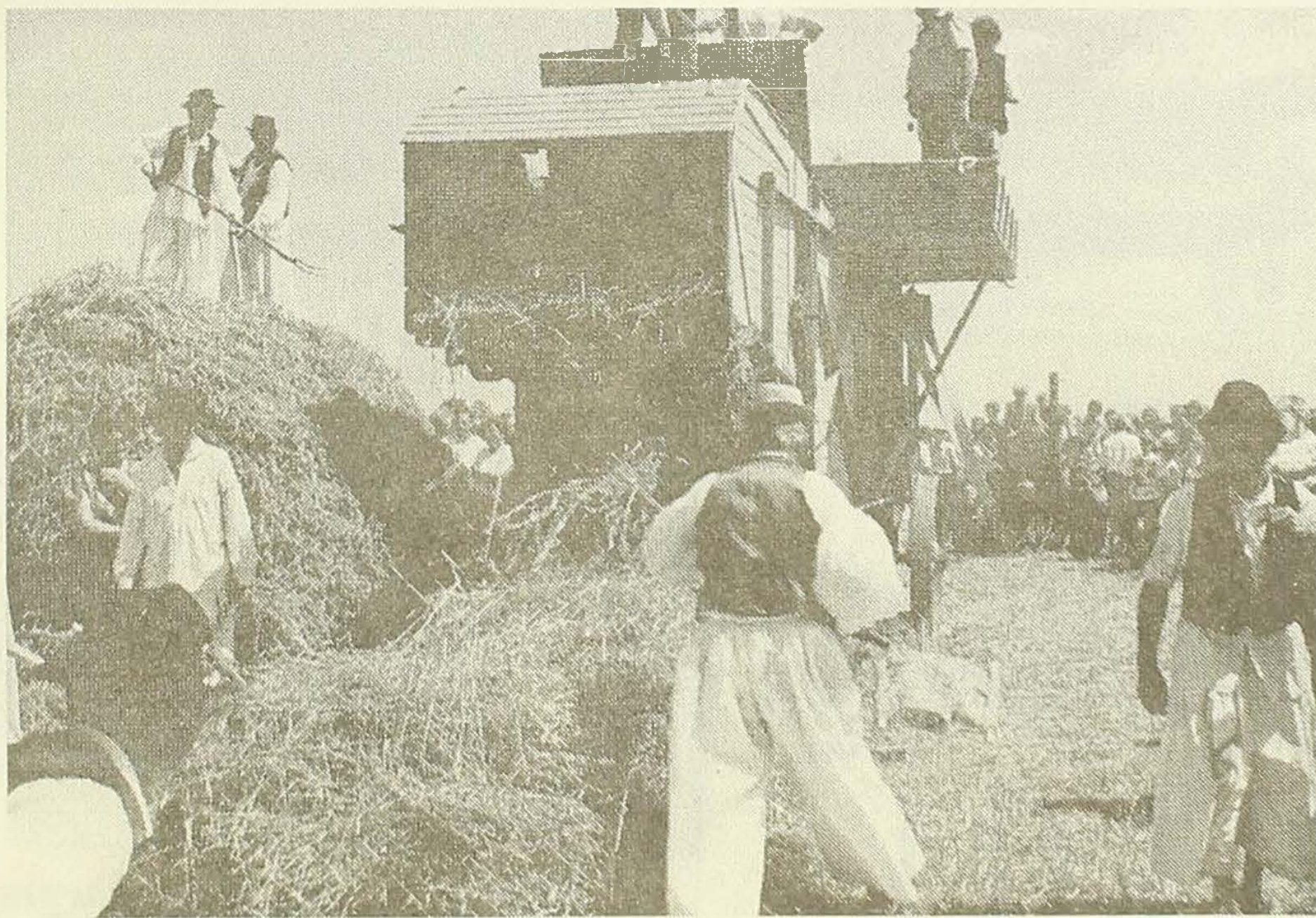
(7) snopljar – radnik na vršalici iz kamare dobacuje snop žita na kaslu

(8) kazaloš – čovik koji dije slamu u kamaru (al dije i kamaru žita, plive, sina...)

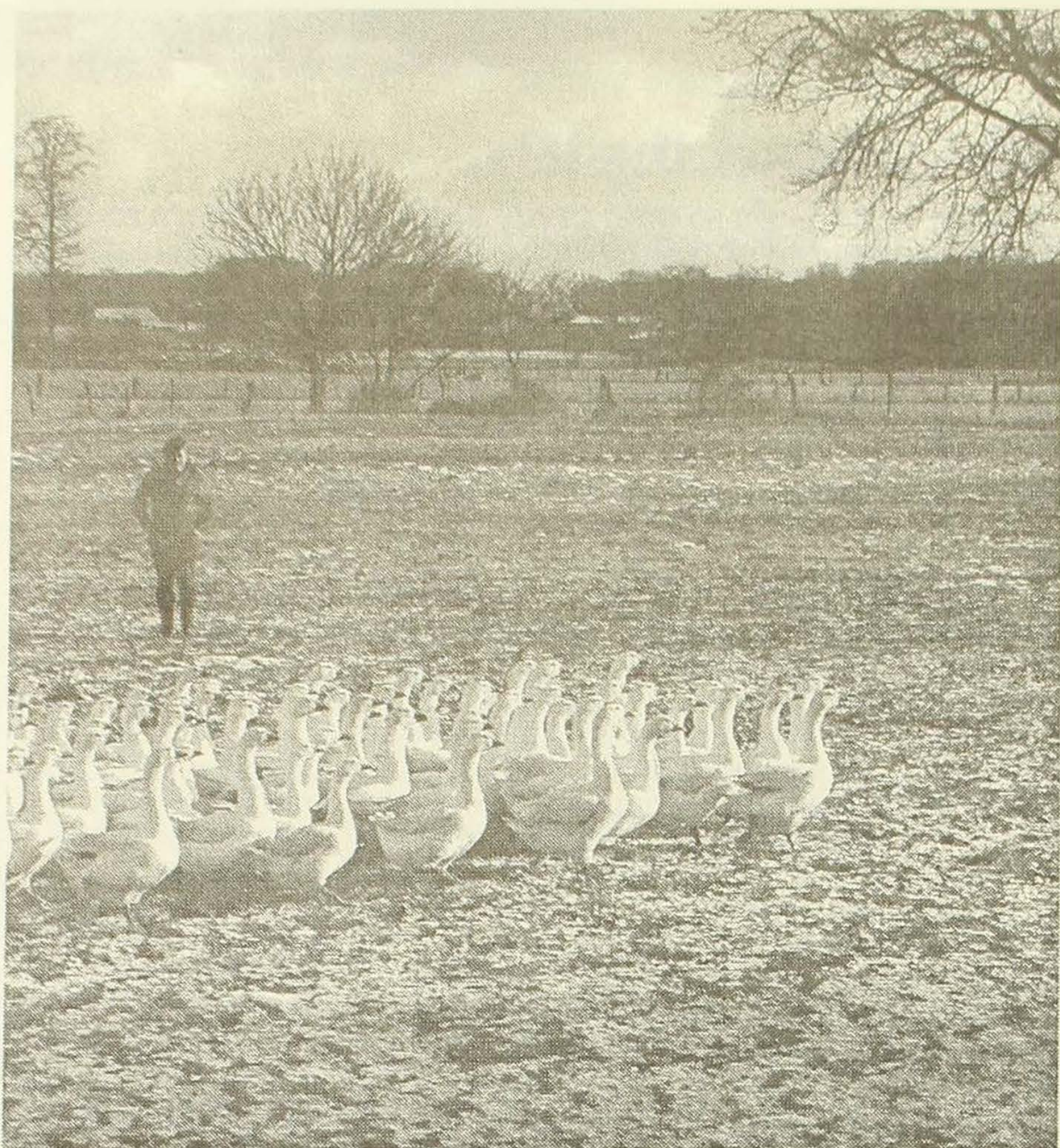
(9) kombaj – kombajn

(10) mašinista – majstor koji rukuje, održava pogonsku mašinu i kaslu. Rukovodi radom mašine i radnika.

(11) doboška – ženska koja od snopljara privaća snop žita, rasica uže i snop dodaje ranjaču.

ISKLUJUČILI STRUJU

Bunjevačka narodna pripovitka

Zabilježio i obradio: Balint Vujkov

DIVAN SALAŠARSKE BIRTAŠICE

Iznad dola, naspram ŠiškoviĆćevo majura odavno je bila mijana. To je nikako na polak puta izmed Žednika i Subatice, a na drumu je, pa kad se ide na koli' sa salaša el iz varoši na salaš, svit svraća liti da se malo razladi zimi srce da otrkavi s jednom rakijicom i da se malo bidne s ljudima. Tu nije bilo svirke, kartancije el drugog bacanja novaca, al opet se tu okrene svakakog svita.

Dugo-dugo je tu bila birtašica nika snaš Verka, razminila već osmu deseticu, nagledala se u životu svega, najviše onog što nije dobro, kad je cili vik vikovala u mijani. A bila je i čestita i pametna žena: za pošten svit čudo dočekana, za bangalole žandar.

Jedared evo u mijani nikog gospodara, pod pazuvom mu kožna taška s nikim artijetinama. Taki gosti se nisu baš svaki dan kotili u toj mijani.

Nikom ni „faljen Isus” ni „dobar dan”, bubnio ko ubačena ciglja, sio oma iza vrata će svakog čekat na pripuš-prstom zove mijandžinicu.

Snaš Verka ne čeka šta će godt lanit, već onako priko mijane vikne:

- Kažite vi, gospodaru, jeste l' financ, jeste l' potajni policaj el porcijaš, da znam šta ću i kako ću divanit s vama.

Kutak sludjenih Prepjevi naši nesvakidašnji

Krenuli se pretugaljivim pjesničkim a onda dakako i prevodilačkim, a u najnovije vrijeme, zahvaljujući Otcu obezglavljenih Bunjevaca, prepjevnim baruštinama subotičkim, može se svukud, svugdje, svakud, svagda & osobito svakad naići i na ono što po svojoj aksiološkoj habiti predstavlja, u najveću ruku, skandaloznu artistsčku činjenicu, za što neobrazovani, a kadkad borame i oni obrazovani književni pučani ne mare previše, a čini se ni premalo. Bitno je da bitan NAŠ čovjek u nekoj od nazovi, i to u šatrovačkom slangu, ars poetica varijanti ili grančici nazoči prisutan djelcem. A kada tu gestu učini Prvi čovjek, ono prvi dakako u iskrivljenom smislu važnosti, to je onda, fala Jezusu, ekstazični znak velike stvari. Kantovski nejasno rečeno, to je vrijednost po sebi. Kao takva također i onda, djelca je dimenzija smisla apsolutna sakralna, jer je obuhvaćena skroz naskroz mističkim delirijem svetosti. Tako je Netko Prvi, istina u godinama, prepjevo na Ikavicu spjev nekoga, isto Bunjevca, svećenika ali izvorno napisanog na iJEkavici, koji uz to do tada ne nevino još nije bio objelodanjen na svjetlu dana. Neumjetnički se postupak pripivavanja pravdao raznim a dakako i različitim, mahom iliti u većini pogrešnim, razlozima, a u biti se može govoriti o plagijačenju Blažova djela. Jer, sludeno konstatirajući pitamo, zašto se nije ikaviziralo neko veće književno djelo? Recimo, Homerova „Odiseja” ili Shakespearov „Hamlet”? Tako bi se, vrlo vjerojatnije, nepostojeći bunjevački jezik snažnije verificiro. Ovakoo, Jedan pravi Bunjevac pisao iJEkavicom, a drugi Čisti to metnio u Ikavicu – i izvrgao, moguće, ruglu.

Vic

Svit po miri

Pita Bartul bać Stipan.

- Kako ste komšija?

- Kako drugi oće.

- To je dobro!

- Ta nije. Dobro bi bilo da su drugi kako ja oću, jel onda bi svi bili sritni, el nesritni, al bi bilo po mom.

Mudrost

Danas je mudro biti glup, a glupo biti mudar. Jednostavno jer razlike nema.